

OD UNII LUBELSKIEJ DO UNII EUROPEJSKIEJ FROM THE UNION OF LUBLIN TO THE EUROPEAN UNION

Unia Lubelska. Jan Matejko, Muzeum Narodowe, depozyt w Muzeum Lubelskim w Lublinie
"The Union of Lublin", Jan Matejko, National Museum, Warsaw, deposited at the National Museum in Lublin

Flag Unii Europejskiej
European Union Flag

Wystawa prezentuje Unię Lubelską, jako prekursorskie wydarzenie na drodze do realizacji pokojowego zjednoczenia Europy, w myśl zasady układania się „wolnych z wolnymi i równych z równymi”. Opowiada o tym, że Unia Lubelska stworzyła podwaliny największego demokratycznego państwa XVI-wiecznej Europy. Przedstawia trwałą obecność idei będących dziedzictwem Rzeczypospolitej Obojga Narodów w polskiej kulturze narodowej i w polskiej racji stanu. Ukazuje wkład Polski w budowanie republikańskiej myśli politycznej Europy oraz w tworzenie i obronę wartości europejskich, stanowiących do dziś podstawy tożsamości kulturowej naszego kontynentu. W części poświęconej wejściu Polski do Unii Europejskiej, projekt przypomni długą drogę Polski do członkostwa w Unii i zasługi Polaków w walce o wolność innych narodów. Przypomni zwycięstwo Polski w Bitwie Warszawskiej, które ocaliło Europę od ekspansji komunizmu, a także chlubną historię walki Polaków na wszystkich frontach II wojny światowej. Wystawa opowie o współczesnych zmaganiach z radzieckim komunizmem zakończonych powstaniem „Solidarności”, która zapoczątkowała rozpad sowieckiego imperium oraz demokratyczne zmiany w Europie Środkowo-Wschodniej. Dzięki temu było możliwe rozszerzenie Unii Europejskiej w 2004 r. Projekt przypomni także rolę Kościoła katolickiego w tworzeniu i zachowaniu tożsamości narodowej Polaków, w najtrudniejszych i najważniejszych chwilach historii Polski.

Projekt został dofinansowany przez Polską Fundację Narodową
Projekt zrealizowano przy współpracy:

Muzeum Niepodległości w Warszawie
Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum
Muzeum Narodowe w Warszawie
Muzeum Lubelskie w Lublinie
Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Lublinie

The exhibition presents the Union of Lublin viewed as a precursor event on the road towards a peaceful unification of Europe, based on the agreement of "the free with the free, and the equal with the equal." It tells the story of the Union of Lublin, which lay the foundations for the biggest democratic state in 16th century Europe. It reveals the enduring presence in Polish national culture of the ideas which are a part of the heritage of the Polish-Lithuanian Commonwealth and their resonance in Polish reason of state. The exhibition highlights the contribution Poland has made to shaping republican political thought in Europe and to articulating and defending these European values which to this day constitute the foundation of our continent's cultural identity. In the part devoted to Poland's accession to the European Union, the exhibition recalls the country's long way towards membership in the European community, as well as Poles' contribution to the struggle for the freedom of other nations. Commemorated here are, among others, Polish victory in the Battle of Warsaw, which saved Europe from the further spread of communism, as well as Poles' proud history of fighting on all fronts of World War II. The exhibition tells the story of Poland's post-World War II struggle with Russian communism that culminated with the emergence of "Solidarność". The movement initiated the dismantling of the Soviet empire and the subsequent democratic changes in Eastern Europe, thus enabling the expansion of the European Union in 2004. Yet another story told here is of the role of the Catholic Church in shaping and preserving the national identity of the Polish people in the country's most difficult and most important historic moments.

The project has been co-financed by The Polish National Foundation
The project has been organized with support from:

Museum of Independence, Warsaw
The Royal Castle in Warsaw – Museum
National Museum in Warsaw
Lublin Museum in Lublin
Institute of National Remembrance, Branch in Lublin

UNIA LUBELSKA THE UNION OF LUBLIN

Zaprzysiężenie Unii Lubelskiej. Wyobrażenie autorstwa Kazimierza Dąbrowskiego
"Swiergotwo Unii Lubelskiej", Oratorium w St. Luke from Kazimierz Dąbrowa

1 lipca 1569 r. w Lublinie została zawarta unia polsko-litewska, tak zawiązała się Rzeczpospolita Obojga Narodów. Było to jedyne mocarstwo w Europie, które powstało nie na skutek podboju, lecz porozumienia. Polska była wówczas potęgą gospodarczą, kulturalną i militarną, a zarazem ostoją wolności słowa, demokracji i tolerancji religijnej. Była też krajem przodującym w tworzeniu oraz wcielaniu w życie swobód obywatelskich i republikańskiej myśli politycznej. Demokratyczne rozwiązania ustrojowe Rzeczypospolitej Obojga Narodów wyróżniały ją wśród wszystkich krajów Europy, zdominowanej przez monarchie absolutne. Wspólne państwo Polaków i Litwinów trwało przez ponad dwa wieki – aż do czasu, kiedy zniknęło z mapy Europy na skutek rozbiorów przez sąsiadujące, absolutystyczne imperia. Okres poprzedzający unię i następujący po niej to czas największej świetności i wszechstronnego rozwoju Polski. Czas, który pozostawił trwałe ślady w historii i współczesności nie tylko naszej Ojczyzny, ale także całej Europy. W Rzeczypospolitej Obojga Narodów mieszkali wówczas zgodnie Polacy i Litwini, Rusini, Kozacy, Ormianie, Żydzi, Niemcy, Tatarzy, Włosi, Szkoci, Holendrzy i Francuzi. Każda z tych nacji budowała pomyślność gospodarczą swojej nowej wielkiej ojczyzny. Wnosiła także do jej kultury bezcenny wkład różnorodności, tworzącej do dziś niezwykle bogactwo polskiej kultury narodowej.

On 1 July 1569, a union between Poland and Lithuania was signed. This is how the Polish-Lithuanian Commonwealth came into being. At that time, the Commonwealth constituted the only European power to have been founded as a result of a diplomatic agreement rather than military conquest. Back then, Poland was an economic, cultural, and military powerhouse, as well as a mainstay of democracy, religious tolerance, and freedom of speech. It was also a leading country in terms to creating and practicing civic liberties and the republican political thought. The democratic legal principles that provided the foundation of the Polish-Lithuanian Commonwealth made the country stand out in Europe, in the continent where absolute monarchies ruled supreme. The country jointly shared by the Poles and the Lithuanians lasted over two centuries – until it was erased from the map of Europe in the wake of the partitions orchestrated by the neighbouring, absolutist empires. The period preceding the union and the course of its duration marked the time of Poland's prime and growth. This time that has left an indelible imprint on the history and the present of not only our homeland but Europe at large. The Commonwealth was harmoniously inhabited by the Poles and the Lithuanians, the Ruthenians, the Cossacks, the Armenians, the Jews, the Germans, the Tatars, the Italians, the Scots, the Dutch, and the French. Each of these nations co-built the economic prosperity of their new great homeland. Each of them also invaluablely contributed to the diversity that to this day fuels the richness of Polish national culture.

Jakubek Andriewskij (Władysław Jagiełło Tomasz Cieliecki)
"Crucifixion of Christ over Władysław Jagiełło", Tomasz Cieliecki,
Museum of the Jagiellońska University, Collegium Maius

Granice Rzeczypospolitej po unii lubelskiej, 1569
Borders of the Polish-Lithuanian Commonwealth

Plan miasta Wilna
Plan of Vilnius

Herb Rzeczypospolitej (Unii Polsko-Litewskiej)
Coat of arms of the Polish-Lithuanian Commonwealth

GENEZA UNII LUBELSKIEJ

THE UNION OF LUBLIN AND ITS GENESIS

Chalice of Lublin (1387-1388), Piotr Stachniewicz
Republic of Lithuania (1287-1388), Piotr Stachniewicz

Unia lubelska była zwieńczeniem trwającego niemal dwa wieki procesu zbliżania się państw i narodów polskiego i litewskiego. Czynnikiem skłaniającym je do współdziałania było zagrożenie najpierw ze strony Zakonu Krzyżackiego, a potem Królestwa Moskiewskiego. Pierwsza unia w Krewie (1385) połączyła oba kraje przez osobę władcy, Jagiełło, wielki książę pogańskiej Litwy, po ślubie z królową Polski Jadwigą objął polski tron. W zamian zobowiązał się do przyjęcia chrześcijaństwa Litwy. W 1413 r. w Horodło doszło do zawarcia następnego porozumienia. Jego postanowienia wprowadziły umowę o wspólnych sejmach i zjazdach polsko-litewskich do rozstrzygnięcia ważnych spraw. Kolejne zacieśnienie unii obu państw nastąpiło w Lublinie w 1569 r. Ogromna większość szlachty litewskiej opowiedziała się za sojuszem, aby zdobyć takie same prawa, jakie mieli obywatele w Koronie Królestwa Polskiego. Gwarantowało to jej swobody obywatelskie oraz czynne uczestniczenie w życiu politycznym i gospodarczym oraz umożliwiało dostęp do niezwykle bogatej wówczas kultury polskiej.

The Union of Lublin was the culmination the over two-hundred-year-long convergence process between Polish and Lithuanian nations. The factor which encouraged both sides to cooperate was the threat posed, initially by the Teutonic Order, and later by the Grand Duchy of Moscow. The first union act signed in Krewa (1385) united the two countries, henceforth to be ruled by one king, Jagiełło, the grand duke of the then-pagan Lithuania, ascended to the Polish throne, following his marriage to Jadwiga, the queen of Poland. In exchange, he agreed to be baptized and to Christianize Lithuania. The next act was signed in Horodlo in 1413. It introduced joint Polish-Lithuanian parliament sessions and conventions for making decisions concerning important matters of state. The union between the two countries became even closer with the act signed in Lublin in 1569. A vast majority of Lithuanian noblemen declared their support for the alliance to obtain the same rights as the citizens of the Polish Crown. The act guaranteed them civil liberties and the right to actively participate in the Commonwealth's political and economic life. Additionally, it gave them access to the incredibly rich culture which flourished in Poland at the time.

Act of Lublin (1385), document
The Union of Lublin (1385), document

Act of Horodlo (1413), document
The Union of Lublin (1413), document

Królowa Jadwiga Andegaweńska (1373-1374 - 1299) Piotr Stachniewicz
Queen Jadwiga of Anjou (1373-1374-1299) Piotr Stachniewicz

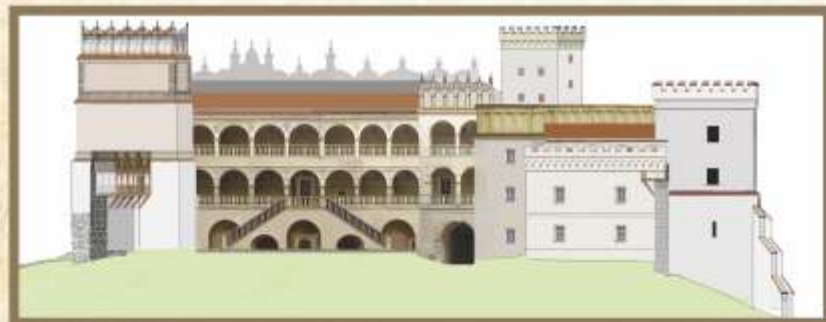

Król Władysław Jagiełło, Michał Górbowski (1332-1362-1404)
King Władysław Jagiełło, Michał Górbowski (1332-1362-1404)

UCHWALENIE UNII LUBELSKIEJ ENACTING THE UNION OF LUBLIN

Widok Lublina od strony południowej, rzeźbiony Jerzego Bona i Albrechta Progenberga z roku 1619
View of Lublin from the south, Copperplate by Jerzy Bona and Albrecht Progenberg from 1619

Zamek lubelski. Dworkowiec i schody
Lublin Castle. Courtyard and stairway

Zamek lubelski. Środkowa zachodnia
Lublin Castle. Western facade

Wizualizacja: Przemysław
realizacja: Michał Zieliński

Murówany zamek, gdzie obradowano nad zatwierdzeniem Unii Lubelskiej, wzniesiono za panowania Kazimierza Wielkiego. Był nie tylko siedzibą kasztelana i wojewody, lecz również okresowo pełnił rolę rezydencji Jagiellonów (w tym synów królewskich) z racji dogodnego położenia na szlaku między dwiema stolicami Krakowem i Włocławkiem. W tym celu był kilkakrotnie przebudowywany i spalił się, szczególnie w wieku XVI. Największą transformację w duchu renesansowym przetrwał w okresie 1550-1563 staraniem dwóch starostów z rodu Tęczyńskich - Jana (zm. 1553 r.) i Jana Baptysty (zm. 1563). Był też miejscem obrad kilku sejmów koronnych, w tym dwóch wolnych sejmów obradujących nad zatwierdzeniem polsko-litewskiej unii personalnej (1386), a następnie unii realnej (1569). Sejm koronny w 1569 r. rozpoczął obrady 10 stycznia i po przerwie w marcu i kwietniu, spowodowanej nagłym wyjazdem posłów litewskich, wznowił je w maju. Rozpoczął 7 czerwca wspólne obrady posłów obu nacji z udziałem króla Zygmunta Augusta zostały zakończone podpisaniem aktu unii 28 czerwca. Przyjęcie posłów odebrano 1 lipca, a zawartą unią król potwierdził 4 lipca. 29 lipca na zamku odbył się w obecności posłów koronnych i litewskich drugi hołd pruski, złożony przed królem przez księcia pruskiego Albrechta II Fryderyka Hohenzollerna.

The brick castle, where the Union of Lublin being negotiated, was erected during the times of King Casimir the Great. It was not only the seat of the castellan and vojvoda, but had also periodically played the role of a residence of the Jagiellonian monarchs (including royal heirs to the throne) due to its convenient location on the route between the two capitals of the kingdom - Krakow and Vilnius. Because of that, it was modified and refurbished several times, especially in the sixteenth century. The greatest transformation of the castle in a Renaissance spirit took place between 1550 and 1563 due to the efforts of two nobles from the Tęczyński family - Jan (d. 1553) and Jan Baptysta (d. 1563). It held several assemblies of the Sejm of the Polish Crown (parliament of the Polish nobility), including two general assemblies which confirmed the Polish-Lithuanian personal union of 1386, and later on - the real union of 1569. The Crown Sejm in 1569 began on the 10th of January and after a hiatus in March and April, caused by a sudden departure of the Lithuanian nobles, was resumed in May. The joint session of the Polish and Lithuanian nobility with the participation of King Sigismund August began on the 7th of June and was completed with the signing of the act of the union on the 28th of June. The nobles took an oath on the 1st of July and the union was confirmed by the king on the 4th of July. On the 29th of July the Second Prussian Homage (the First Prussian Homage was in 1525) was paid by Albrecht II Frederic Hohenzollern, the Prussian Duke, in the presence of the king and the Polish and Lithuanian nobles.

Renesansowy portal zakręsci z kaplicy zamkowej z II ćwierci XVI w.
Renaissance western portal of the castle chapel from the second quarter of the sixteenth century

POSTACIE POLSKIEGO RENESANSU

ICONS OF THE POLISH RENAISSANCE

Andrzej Frycz Modrzewski (1503-1572)
 Filozof polityczny, twórca teorii reformacji, sekretarz króla Zygmunta I Starego,
 autor traktatu O poprawie Rzeczypospolitej.
 Political philosopher, supporter of the Reformation movement, secretary to King Zygmunt I Stary,
 author of the treatise O poprawie Rzeczypospolitej (On the improvement of the Commonwealth).

Bona Sforza (1494-1557)
 Królowa Polski, żona Zygmunta Starego,
 wzmacniała rozwój gospodarczy kraju, była mecenasem kultury i sztuki,
 wprowadziła do królestwa włoską kuchnię i sztukę.
 The queen of Poland, wife of Zygmunt Stary.
 Bona Sforza strengthened the economic development of the country,
 became the patron of culture and arts,
 additionally she introduced many Italian dishes and vest styles by Polish cuisine.

Za panowania dynastii Jagiellonów (1386-1572) wzrasta w Polsce poczucie tożsamości narodowej – szlachta postrzega Rzeczpospolitą jako ojczyznę. Rodzi się patriotyzm, następuje intensywny rozwój demokracji i kultury szlacheckiej, powstaje idea sarmatyzmu. Polska przeżywa rozwój gospodarczy, staje się spichlerzem Europy. Panuje pokój, szlachta i mieszczaństwo zaczynają podróżować oraz kształcić się w kraju i za granicą. Rozkwita literatura w języku polskim, powstają pierwsze dzieła publicystyki. Akademia Krakowska staje się światowym ośrodkiem myśli i kultury europejskiej. Królowa Bona upowszechnia w Polsce renesansowe idee. Powstają piękne, renesansowe rezydencje magnackie i szlacheckie dwory. Mikołaj Kopernik zmienia postrzeganie współczesnego świata, odkrywając system heliocentryczny.

During the reign of the Jagiellonian dynasty (1386-1572), Poland witnessed a surge in the sense of national identity – the nobles began to see the country as their motherland. As the patriotic attitudes grew stronger, democracy and culture of the nobility began to develop fast intensely, the idea of sarmatism was born. Poland's economy flourished and the country became one of Europe's biggest agricultural exporters. It was a time of peace. The nobles and burghers began to travel and study both in Poland and abroad. The Kraków Academy became an influential center of European thought and culture. Queen Bona spread the ideas of renaissance across Poland. Mikołaj Kopernik changed the way people saw the universe with his discovery of the heliocentric system.

Mikołaj Rej (1505-1549)
 Poeta, prozaik, filozof, autor wierszy satyrycznych i historycznych,
 polski i łaciński wyznawca protestantyzmu kalwińskiego.
 Poet, prose writer, playwright, called the father of Polish Romanticism,
 politician and evangelist of reformation, wrote his texts in Polish only.

Mikołaj Kopernik (1473-1543)
 „Wielki polski astronom, fizyk i matematyk” – twórca teorii heliocentrycznej
 astronomii geocentrycznej, matematyk, prawnik, ekonomista, strateg wojenny, lekarz.
 Jeden z najważniejszych astronomów wszech czasów.
 The man who “toppled the Sun and moved the Earth” – creator of the heliocentric theory,
 astronomer, cosmologist, mathematician, lawyer, economist, military strategist, medical doctor,
 one of the greatest minds of history.

Stanisław Dziwisz (1513-1566)
 Ksiądz katolicki, historyk, autor koncepcji powstania zbrojnego i reformy
 Kościoła, autor wierszy i traktatów, jeden z autorów powstania szlacheckiego.
 Catholic priest, historian, author of controversial texts about politics and religion,
 ideologist of the reform, democracy, and advocate for noble's privileges.

Jan Kochanowski (1516-1584)
 Wspaniały poeta, analityk, twórca polskiej literatury humanistycznej,
 uważany za jednego z najwybitniejszych poetów renesansu w Europie.
 One of the outstanding poets, oratorist, creator of Polish literary language,
 considered one of the most outstanding writers of the Renaissance in Europe.

Piotr Skarga (1536-1612)
 Jezuita, wybitny kaznodzieja i teolog, przeciwnik herezji reformacji,
 religijny kaznodzieja króla Zygmunta II Wazy, rektor Kolegium Jezuickiego Uniwersytetu Wileńskiego.
 Jesuit, outstanding orator and theologian, representative of the Counter-Reformation,
 court preacher of King Zygmunt II Waza, rector of the Jesuit Academy in Vilnius and the Vilnius University.

Krzysztof Teodor Wittke (1716-1807)
 Poeta, autor Słownika i teorii poezji (teoria dyktanda i tradycji),
 pedagog i wydawca czasopiśmiennictwa.
 Poet, author of Słownik (The Idylls), responsible for culting the Polish verse for this genre,
 educator, co-organizer of the Zamość Academy.

Prof. Miła Zdzienicka
 (ilustr. by Miła Zdzienicka)

RENESANS LUBELSKI THE LUBLIN RENAISSANCE

Lublin. Dekoracja sklepienia kościoła
Lublin. Stucco decoration of the choir

Renesans Lubelski jest materialnym świadectwem świętości ziemi lubelskiej z czasów Unii polsko-litewskiej, dlatego zainicjuje na wyróżnienie go wśród wielu odmian renesansowego manieryzmu. Renesans na gruncie polskim obejmuje okres od pierwszych lat XVI do połowy XVII wieku. W tym czasie województwo lubelskie, utworzone w 1474 r., i sam Lublin przeżywały okres największej świetności. Niepoetykiana wówczas koncentracja kapitału sprzyjała wnoszeniu renesansowych rzemieł, kupieckich kamienic oraz świątyń różnych rzeźb i wyznań. W ramach renesansu lubelskiego, stanowiącego szczególny regionalny styl architektoniczny, wykształcił się nowy typ kościoła. Proszę ten rozpoczął się budową po 1580 roku kolegiaty zamiejscwej według projektu Bernarda Morando, twórcy renesansowego Zamocia, a zakończył się tuł po szwedzkim „potopie” wraz z ukończeniem fasady kościoła dominikanów i powstaniem kościoła augustianów pw. św. Agnieszki w Lublinie. W Lublinie, Zamociu i w Kazimierzu Dolnym powstały bogato dekorowane kamienice mieszczańskie, urzekające do dzisiaj detalami architektonicznymi, attykami i licznymi płaskorzeźbami, które zainicjowały typ późnorenesansowej kamienicy w wielu rozwijających się później miastach Rzeczypospolitej.

The Lublin Renaissance is the tangible testimony of the Lublin region's prominence during the times that the Polish-Lithuanian Union was enacted in Lublin (1569). On account of this it deserves to be distinguished among many variations of renaissance Mannerism. The Polish Renaissance refers to the period covering the early sixteenth century up until the mid-seventeenth century. During that time the Lublin Voivodship, created in 1474, and Lublin itself experienced their greatest splendor. A hitherto unparalleled concentration of capital fostered the erection of Renaissance residences, merchant townhouses, and temples of various religions and creeds. Within the Lublin Renaissance style, which constitutes a distinct, regional architectural style, a new type of church was designed. This process was initiated after 1580 with the construction of the Collegiate Church in Zamosć, according to the design of the creator of Renaissance Zamosć, Bernard Morando, and ended right after the Swedish "Deluge" with the completion of the façade at the Dominican church and the erection of the St. Agnes Augustinian church in Lublin. Richly decorated townhouses were built in Lublin, Zamosć and Kazimierz Dolny. They captivate viewers till this day with the finesse of their architectural details, attics and numerous reliefs which initiated a sort of late-Renaissance type of townhouse in numerous vibrant cities of the Polish-Lithuanian Commonwealth.

Zamosć. Fasada dawnej kolegiaty
Zamosć. The facade of the former collegiate church

Kazimierz Dolny. Szczyt tury
Kazimierz Dolny. The top of the parish church

Lublin. Kościół pw. św. Agnieszki, dawny augustianów
Lublin. St. Agnes Church, previously of the Augustinians

Lublin. Złocieńskie wieżki fasady
Lublin. The gables of the facade

pl.wikipedia.org

RENESANSOWY LUBLIN RENAISSANCE LUBLIN

Fragment obrazu „Miasto Lublin” w 1729 roku z widokiem na Staro Miasto
Fragment of the painting 'The View of Lublin from 1729 with a view of the Old Town'

Lublin do czasu unii lubelskiej (1569) był największym miastem królewskim po wschodniej stronie Wisły, lokowanym na prawie magdeburskie w 1317 r. przez Władysława Łokietka. Od 1460 r. stolica województwa lubelskiego, siedziba kasztelana, a także miejsce kilku sejmów, w tym najważniejszego, nadającego unii polsko-litewskiej wymiar realny. Miasto było także głównym ośrodkiem handlu bydłem (z Włocławka) i zbożem, dzięki czemu przeżywało okres największej świetności. Pomimo wielkich pożarów w latach 1510 i 1575, szybko podnosiło się z ruin, zmieniając zasadniczo swe architektoniczne oblicze ze średnio-wiecznego w nowożytno-renaissance, z zachowaniem dawnego rozplanowania. Zwłaszcza tym tchnął zmian była dwukrotna przebudowa zamku (lata 20. i 60. XVI w.), miejsce obrad sejmów unijnych, oraz budowa kościoła, kolegium i szkoły jezuickiej (od 1586 do początku XVII w.). Przebudowano też wszystkie dotychczas gotyckie świątynie i wzniesiono kilka nowych, którym nadano specyficzne formy, będące lokalną odmianą stylu renesansowego, zwanego potocznie renesansem lubelskim. W tym samym stylu przebudowano niemal wszystkie domy wokół rynku, włączając je gzymsami attyk, oraz ratusz, który od 1575 r. do rozbiorów Polski mieścił Trybunał Koronny.

Lublin was granted its city rights in 1317 by King Władysław Łokietek. Until the Union of Lublin (1569) it was the largest city belonging to the Crown of Poland on the eastern side of the Vistula river. From 1460 on it was the capital of the Lublin Voivodship, the seat of the castellan, and the location of several assemblies of the Polish Sejm (parliament of the Polish nobility), including the most important one, which granted the Polish-Lithuanian Commonwealth the status of a real union. The city was also the main hub in the trade of cattle from Volhynia and wheat, thanks to which it experienced the period of its greatest prominence. Despite large fires in 1510 and 1575, the city had been quickly restored, changing its architectural style from medieval to Renaissance, with the preservation of the earlier city layout. The harbinger of these changes was the refurbishment of the castle (twice - in the 1520s and 1560s), where the Sejm that confirmed the Polish-Lithuanian Union took place, and the construction of the Jesuit church, college and school between 1586 and the beginning of the seventeenth century. All of the hitherto gothic churches were then refurbished and several new ones were erected, which were shaped in a distinct local variation of Renaissance style typically called Lublin Renaissance. Almost all of the townhouses surrounding the city square as well as the magistrate, in which the Crown Tribunal was located since 1575 until the partitions of Poland, were refurbished in this style which included characteristic attics.

Kościół Najświętsze im. Pawła. Fragmenty stropu i sklepienia
The Church of St. Paul's Church. Fragments of the stucco work and vault

Kapitelka Korwinków, fragmenty rzeźbionej kolumny
The Coat of Arms of the Korwinka Family. Fragments of Capitals

Kościół św. Trójcy, sklepienie bazyliki. Drożdżowicki
The Church of the Holy Trinity, vaulting of the Cross-in-square chapel

dr Andrzej Matusz

RENEZANSOWY ZAMOŚĆ RENAISSANCE ZAMOŚĆ

Widok Zamocia z ok. 1605 wg „Czytelnia arto leonora...” G. Brusa i F. Hageberg, 1818 i
A view of Zamość from around 1605 according to Ovetti arto leonora by G. Brusa and F. Hageberg, 1808

Renesansowe miasto-twierdza Zamość założone, zostało przez kandyda i hetmana koronnego Jona Zamojskiego w 1580 r. Powstało na sztucznie przekształconym rownieżu rzeki Łabunki, w sąsiedztwie zamku Skokówka, gdzie urodził się założyciel. Rozplanowanie Zamościa opiera się na włoskich założeniach renesansowego miasta idealnego – o antropomorficznym układzie, wpisano w wielokąt z bastionami na narożach, sprzążonego z rezydencją władcy jako cytadela, stanowiącą „głowę” struktury. Plan ten, auterstwa włoskiego architekta Bernarda Morandiego, powstał przy udziale samego Zamojskiego – twórcy programu idealnego Zamościa, łączącego komponent sakralny i świecki. Tomasz z Szwedów Gieszka chwala hetmana: „Architektura miasta podporządkowano jego funkcjom praktycznym, stąd jej głównymi składnikami są świątynia (kolegiata), gmach Akademii, pałac oraz budynek giełdy. Kwadratowy Rynek Wielki, otoczony attykowymi, podcienionymi kamieniczkami, zdominował ratusz z wysoką, widoczną z daleka wieżą. Zamość, leżący na pograniczu ziem polskich i Rusi, z założenia był wielo narodowym tygłem, składający się z Polaków, Rusinów, Żydów i Ormian, mających w mieście własne świątynie.

The Renaissance city-stronghold Zamość was established by the Crown chancellor and hetman (military commander) Jan Zamojski in 1580. It was founded on the artificially transformed backwaters of the Łabunka river, in the vicinity of the Skokówka castle, where the founder of Zamość was born. The layout of Zamość is based on Italian blueprints of an ideal Renaissance city with an anthropomorphic layout, inscribed into a polygon with bastions in its corners, coupled with the residence of the ruler of the city as a citadel constituting the “head” of the structure. This plan, devised by the Italian architect Bernardo Morando, was created with the participation of Zamojski himself – the creator of Zamość’s ideological program combining a sacred component (the cult of St. Thomas) with a secular one (the fief-worldly glory of the hetman). The architecture of the city was subjected to its practical functions, hence its main components are: the (cathedral) church, the edifice of the Academy, the palace and the seat of the stock exchange. The Great Market Square, surrounded by arcaded townhouses, was dominated by the Town Hall with a tall tower, visible from afar. Zamość, which lies on the borderlands between Poland and Ruthenia, by was design a multinational melting pot consisting of Poles, Ruthenians, Jews and Armenians, who had their own, separate temples in the city.

Detal głównego nawy (1516-1620), w typie późnorenesansowych dekoracji sztukarskich
Lubliński kościół, wnętrza przez Jana Wita
The main nave decoration (1516-1620) according to the late Lublin Renaissance style (classical decoration by Jan Wit)

Fragment wnętrza z rzeźbionymi kolumnami dekoracji główki, entablatury i sklepienia kościoła archidiecejalnego
A fragment of the interior with sculptured decorations of the capitals, entablature and arches of the choir

Kamienica pod Aniołami. Wystawa muzealna w jednej z sal
Under the Angel House. A museum exhibit in one of the rooms

Detalacja kamienic arcadowych
Decorations in arcaded townhouses

photo: Piotr Młocin

RENESANSOWY KAZIMIERZ RENAISSANCE KAZIMIERZ

Kamienice Przybyła przy kasimierskim rynku
The Przybyła brothers' townhouses in the Kazimierz town square

Kazimierz Dolny, miasteczko nad Wisłą, uchodzące za szczególnie malownicze miejsce w Polsce, jest jedną z ikon polskiego renesansu dzięki dobrze zachowanym zabytkom architektury – kościołowi farnemu i niewielkiemu zespołowi mieszkaniowej zabudowy z początku XVII w. Pełne prawa miejskie (magdeburskie) otrzymała od króla Władysława Jagiełły w 1406 r., lecz jako osada targowa z własną parafią funkcjonowała już czasach króla Łokietka. Pierwsze założenie urbanistyczne z małym rynkiem przy kościele i zamkiem wiąże się z panowaniem Kazimierza Wielkiego. Szczególny rozwój miasta, jako ośrodka handlu zbożem i portu rzeczno-morskiego, przypadł na okres panowania ostatnich Jagiellonów i pierwszych królów elekcyjnych, a jego apogeum – na czasy Zygmunta III Wazy. Wielkie dochody z handlu zbożem, spławianym Wisłą do Gdańska, pozwoliły na zasadniczą zmianę wyglądu miasta podczas odbudowy po wielkim pożarze w 1585 r. W l. 1600-1613 fara otrzymała nowy architektoniczny kształt, będący kwintesencją lubelskiego renesansu, w którego naświetle miejscowi kupcy wzniesli również między 1615 a 1635 r. kilka kamieniczek w rynku i przy ulicy Senatorskiej. Do dziś zwraca uwagę bogata, nieco ludowa dekoracja trzech w pełni zachowanych kamienic (braci Przybyłów oraz Bartłomieja Celeja), mieszające motywy i treści dewocyjne z antycznymi.

Kazimierz Dolny, a town situated by the Vistula River, considered to be a particularly picturesque Polish landmark, is one of the icons of Polish Renaissance thanks to several well preserved architectonic monuments: its parish church and a small complex of townhouses from the beginning of the seventeenth century. Kazimierz Dolny was granted full city rights (based on the Magdeburg law) by King Władysław Jagiełło in 1406, but it functioned as a trading settlement at least since the times of King Władysław Łokietek. The first upgrade to the city status, with the inclusion of a marketplace located by a church and a castle, took place during the reign of King Casimir the Great. The particular development of the city as a hub in the wheat trade as well as river port took place during the reign of the last Jagiellonians and the first elected kings – its apogee was during the times of King Sigismund III. Immense profits from the wheat trade transported down the Vistula to Gdańsk enabled to change the appearance of the city significantly after a large fire in 1585. Between 1600 and 1613 the parish church was architectonically stylized in a manner that was the quintessence of Lublin Renaissance, and between 1615 and 1635 the local merchants erected several townhouses in this style in the vicinity of the town square and Senatorska Street. Till this day the ornaments, slightly inspired by folkloric, on the three fully preserved townhouses (of the Przybyła brothers and Bartłomiej Celej) which combine devotional motifs with those from antiquity attract the attention of viewers.

Widok szczytu kamienicy Celczyńskiej
General view of the Celej townhouse

Zwornikowe okno kaplicy Górnkich
The focal of the Górnki family chapel

Obramienie okna w kaplicy Górnkich
Framing of the window in the Górnki chapel

Widok kościoła parafialnego z strony rynku
The view of the parish church from the side of the town square

photo: Piotr Maciej

SPOŁECZEŃSTWO STANOWE

SOCIETY OF ESTATES

Magnaci polscy (1576–1596), Jan Matejko
Polish magnates (1576–1596), Jan Matejko

Queen Bona Sforza in her coronation outfit, Marcin Kober

Duchowniwa polscy (1506–1632), Jan Matejko
Polish clergy (1506–1632), Jan Matejko

Gdański kupiec Georg Giese, Hans Holbein
Georg Giese, merchant from Gdańsk, Hans Holbein

System stanowy Rzeczypospolitej określał role społeczne poszczególnych stanów oraz ekonomiczne podstawy ich egzystencji. Stan szlachecki (ok. 10% mieszkańców), wywodzący się z rycerstwa, był stanem zamkniętym, można było do niego wejść tylko przez nobilitację królewską zaakceptowaną przez sejm. Szlachcic miał prawo do posiadania ziemi oraz czerpania korzyści z pracy osadzonych na niej chłopów, a także do współdecydowania o polityce państwa poprzez swoją reprezentację w sejmikach ziemskich i sejmie. Takie same prawa mieli magnaci i tzw. szlachta zagrodowa samodzielnie uprawiająca swoją ziemię („szlachcic na zagrodzie równy wojewodzie”). O statusie społecznym szlachcica decydował piastowany urząd. Duchowni katolicy, jako przedstawiciele religii panującej, cieszyli się specjalnymi uprawnieniami, np. własną jurysdykcją, ograniczeniem podatków z dóbr kościelnych. Wyżsi hierarchowie brali też udział w życiu politycznym (senat). Mieszczaństwo trudniło się głównie rzemiosłem i handlem opodatkowanym przez władzę. W sejmie, z głosem doradczym, mogli uczestniczyć reprezentanci dużych miast, np. Krakowa, Poznania, czy Lublina. Najliczniejszy był stan chłopski (ok. 70%). Byli to użytkownicy ziemi królewskiej, kościelnej bądź szlacheckiej. Od tego świadczyli powinności – w pieniądzu, naturze i w robociznie. Nie mogli też bez zgody właściciela opuszczać użytkowanej ziemi.

The class system determined social roles of each estate and the economic basis of its livelihood. The nobility (approx. 10% of the population), descendants of knights, was a closed estate – the only way to enter it was by obtaining ennoblement from the king, which later had to be approved by the parliament. Noblemen had the right to possess land and derive benefits from the work of the peasants who lived on it. They were also able to influence state policy-making by participating in local and general parliament assemblies. All noblemen, from the richest magnates to the poorest nobles who farmed their land themselves, had equal rights. Their social status, however, was determined by the offices they held. Catholic clergy, as representatives of the dominant religion, enjoyed special privileges, such as separate jurisdiction and tax exemptions on church property. Hierarchs of higher rank also participated in political life (senate). Burglers were mostly craftsmen and traders, paying taxes imposed by the king. Those living in bigger towns, such as Kraków, Poznań, or Lublin, could also participate in parliament sessions as advisors. Peasantry constituted the largest estate (approx. 70% of the population). Peasants did not own land, but cultivated the land belonging to the king, the noblemen, or the church, paying the landowners with money, crops, and their own labor. Peasants could not leave the land they were using without the landowner's permission.

Chłopi polscyrobicząci
Serfs – the poorest group of the peasant class

PORTRET POLSKIEGO SARMATY PORTRAIT OF A POLISH SARMATIAN

Portret polski, Rokokowo – 1627 Naradawa Galicja SCSA, Wschodni
Polish Noblemen, Rococoist – 1627 National Gallery of Art, Washington

Portret szlachcika Zofia Walskiej 2 poł. XVII wieku, Tytuł w Włocławku
Cofin portrait of Zofia Walska, second half of 17th century Włocławek Poland

Portret szlachcika Stanisława Wępczy, 1677, Muzeum Narodowe w Warszawie
Cofin portrait of Stanisław Wępczy, 1677, National Museum in Warsaw

Kulturę i obyczajowość szlachty polskiej od XVI do połowy XVIII w. określa się terminem sarmatyzm. Nazwa ta wiąże się z mitem spopularyzowanym w ówczesnej literaturze, że polski stan rycerski, a następnie szlachecki wywodzi się od starożytnego plemienia Sarmatów, którzy podbili ziemie nad Wisłą. Kultura sarmacka stworzyła wzorzec osobowy szlachcica – katolika i ziemiańca, obywatela zaangażowanego w sprawy kraju, ceniącego wolność, równość, waleczność, szczerość, gościnność i rodzimą tradycję. Styl życia i kulturę sarmacką cechowało szereg sprzeczności. Z jednej strony sarmata to honorowy, waleczny rycerz, z drugiej, poczciwy gospodarz, wielbiciel spokojnego wiejskiego życia, przeciwnik wszelkich zmian, zwłaszcza pochodzących z zagranicy. Sarmatyzm odegrał znaczącą rolę w ukształtowaniu obyczajowości i umysłowości polskiej. Był też ważnym elementem scalającym polskie i litewskie elity Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Styl sarmacki, wyrażający się w codziennej obyczajowości, podkreślał strój. Jego atrybutem był kontusz, który wraz z żupanem, ozdobnym pasem i turecką szablą stał się strojem narodowym. W dobie rozbiorów noszenie stroju szlacheckiego było manifestacją patriotyzmu. Sarmatyzm, krytykowany szczególnie w dobie oświecenia za konserwatyzm, przyczynił się jednak do uprntowania w świadomości Polaków cennych dla przyszłych pokoleń cech, takich jak poszanowanie wolności jednostki i narodu oraz celebrowanie rodzimych tradycji.

The culture and traditions of Polish nobility, which evolved between the 16th and mid-18th century, are described with the term "sarmatism." The name comes from the myth, popularized by the literature of the time, according to which Polish knights, and subsequently the entire nobility estate, were descended from the ancient tribe of Sarmatians, who had conquered the lands by the Wisła river. Sarmatian culture produced an exemplary model of a nobleman – a Catholic and landowner, a citizen actively engaged in the country's politics, an individual with a strong sense of freedom and equality, brave, honest, hospitable, and proud of his native traditions. The culture and lifestyle of Sarmatians involved many contradictions: on the one hand, the ideal Sarmatian was a proud and fierce knight; on the other hand, he was a good-natured enthusiast of peaceful, rural life, who was opposed to all changes, especially those coming from abroad. Sarmatism played a significant role in the shaping of Polish customs and mentality. It was also an important element bringing closer the elites of the two nations of the Polish-Lithuanian Commonwealth. The Sarmatian style, which expressed itself in everyday customs, was also communicated via the clothes worn by the noblemen. The main items of their clothing were the outer robe known as "kontusz" and the inner garment known as "żupan", which together with a decorative belt and a Turkish sword became a national outfit. Wearing it, during the times of the Partitions, was seen as a manifestation of patriotism. Sarmatism, although strongly criticized – particularly in the time of the Enlightenment – for its conservatism, contributed to national consolidation by promoting values that were to become fundamental for the future generations of Poles, such as respect for individual freedom and appreciation of native traditions.

Mapa Anthonisa Deblitzera (1792) według Klauzura Podemkow, w której tereny europejskie jako Sarmacja Europe
Antonius Deblitzer's world map, printed in 1792, created by Klausur Podemkow, in which the European continent is described as Sarmatia Europe

Szlachta w strojach wojenności Rzeczypospolitej Obojga Narodów oraz festy podległości wojenności XIX w.
Nobles in outfits typical for different regions of the Polish-Lithuanian Commonwealth's coats of arms of particular regions ("województwa"), 17th century

PRZYWILEJE A DEMOKRACJA SZLACHECKA

PRIVILEGES AND NOBLES' DEMOCRACY

Wzrost szlachty 1506. Pierwszy wydruk statutu (tzw. praw Królestwa Polskiego, wydany na zlecenie króla Aleksandra Jagiellończyka z inicjatywy kanclerza królewskiego Jana Łaskiego, podległego archidiecezji gnieźnieńskiej i prymasowi Polski) *Jan Łaski, 1506. The first printed set of rights of the Polish Kingdom, printed at the order of king Alexander Jagiellończyk, on the initiative of the Grand Chancellor of the Crown, Jan Łaski, the later archbishop of Gniezno and primate of Poland*

Przywileje to prawa nadawane poszczególnym stanom przez monarchów wielu europejskich krajów. W zamian za przywileje władca otrzymywał poparcie w sukcesji tronu dla swoich potomków, a także pomoc zbrojną w wojnach. W Polsce pomiędzy XII a XVI w. szlachta poprzez akty monarchów uzyskała szeregi praw, z których najważniejsze to:

- zwolnienie z wielu podatków na rzecz państwa,
- prawo do obciążenia poddanych chłopów pańszczyzną oraz do sprawowania nad nimi jurysdykcji,
- wyłączność na sprawowanie wyższych urzędów państwowych i kościelnych,
- prawo do reprezentacji w sejmikach i naszem walnym oraz do wyboru króla,
- nietykalność majątkowa i osobista bez wyroku sądowego, (neminem captivum nisi iure victum).

Było to prawo ustanowione w 1425 r., przez Władysława Jagiełłę, analogiczny Habeas Corpus Act został przyjęty w Anglii dopiero w 1679. Aktem utrwalającym przywileje była jedna z konstytucji, czyli uchwała sejmu radomskiego z 1505 r., znana pod nazwą „nic nowego bez zgody ogółu”. Od tej pory uchwały i prawa miały być stanowione tylko za zgodą trzech stanów sejmujących: króla, senatu i Izby poselskiej wyłanianej przez szlacheckie sejmiki ziemskie. W ten sposób szlachta stała się pełnoprawnym uczestnikiem procesu legislacyjnego, jednocześnie odpowiedzialnym za losy państwa.

Privileges were the rights granted to particular estates by the monarchs of many European countries. In exchange, the rulers received support for the succession of their descendants to the throne, as well as military support in wars. Between the 12th and 15th centuries, the nobles in Poland were granted numerous privileges, the most important of which were the following:

- exemption from paying a number of state taxes;
- the right to impose serfdom on peasants and exercise jurisdiction over them;
- the exclusive right to hold positions in higher state and church offices;
- the right for legal representation in local and national parliaments ("sejmiki" and "sejmy"), and the right to elect the king;
- financial and personal immunity from any form of punishment without a viable court verdict ("neminem captivum nisi iure victum").

The law was established in 1425 by king Władysław Jagiełło, whereas the equivalent Corpus Act was established in England only in 1679. The act which solidified all the privileges previously granted to the nobles was one of the constitutions; that is, one of the resolutions adopted at the local parliament session in Radom in 1505. The constitution became known as "Nihil Novi", meaning "nothing new without the common consent". Since its adoption, the passing of any new act and right the consent of all three estates participating in parliamentary sessions: the king, the senate, and the chamber of deputies elected by the nobles at local "sejmiki". In this way, the nobles became full participants in the legislative process, and thus responsible for the future of the state. The Nihil Novi constitution ended the period of nobles' democracy during which the parliament continued to widen its prerogatives and strengthen its control over the politics of the state. During the time of the elective monarchy, all monarchs obliged themselves to respect the laws of the Polish-Lithuanian Commonwealth by swearing to follow the, so-called, "Henrician Articles."

Kanclerz Władysław Korwin Jan Łaski (1499 - 1560) *The Grand Chancellor of the Crown, Jan Łaski (1499 - 1560)*

Jagielloński parać herbowa *Jagiellonian coat of arms*

Król Aleksander Jagiellończyk (1491 - 1506) *King Alexander Jagiellończyk (1491 - 1506)*

Habeas Corpus Act z 1679 *Habeas Corpus Act of 1679*

Nihil Novi dokument z roku 1505 *The Nihil Novi document from 1505*

„Sejm Rzeczypospolitej w uroczu. Złoty wiek szlachty 1577” Jan Matejko; Muzeum Narodowe, Warszawa *„The Republic at Zenith of Power: Golden Liberty, Election AD. 1577”, Jan Matejko; National Museum, Warsaw*

Sejm Nihil Novi *Sejm Nihil Novi*

USTRÓJ RZECZPOSPOLITEJ POLSKIEJ POLAND'S POLITICAL SYSTEM

Sejmiki w Krakowie. Jean-Pierre Houffier de La Guerdaine
Sejmiki w Krakowie. Jean-Pierre Houffier de La Guerdaine

Henryk III Walezy (1511-1589)
Henryk III Walezy (1511-1589)

Władysław Wasylny Siołski (1615-1672) pierwszy polski wójt wybrany do Sejmu w celu liberalnego weta.
Władysław Wasylny Siołski (1615-1672) was the first person ever to have used "liberum veto", thereby forcing an end to the parliamentary session.

Piotrków Trybunalski, miejsce spotkań generalnych i prowincyjnych sejmików w XV i XVI wieku.
Piotrków Trybunalski, the site of provincial and general assemblies, as well as general parliament sessions, in the 15th and 16th century.

Szlachta zdobyła wiodącą pozycję wśród innych stanów dzięki przywilejom, które dopuścili ją do stanowienia prawa. Monarcha musiał w ważniejszych państwowych sprawach zdobywać jej aprobatę, co doprowadziło do powstania organów przedstawicielskich. Sejmiki ziemskie były to zjazdy szlachty z określonego terenu kraju. Pod koniec XV w. wykształcił się zwyczaj konsultowania ważnych decyzji króla z przedstawicielami sejmików. Dało to początek sejmowi walnemu, który po raz pierwszy zebrał się w 1493 r. w Piotrkowie. W skład sejmu wchodziły trzy stany: król, senat (najważniejsi dostojnicy państwowi) oraz Izba poselska (przedstawiciele sejmików). Większość uchwał musiała być zaakceptowana przez wszystkie trzy stany. Senatorowie i posłowie mieli prawo weto (liberum veto) wobec zaproponowanych postanowień, a także prawo do oporu wobec władcy (do rokosz), jeżeli uznali jego poczynania za bezprawne. Relacje między sejmem i królem definiowały artykuły henrykowskie, przedstawione w 1573 r. pierwszemu królowi elekcyjnemu Henrykowi Walecznemu jako warunki objęcia tronu, które stanowiły odtąd swoistą konstytucję Rzeczypospolitej określającą jej ustrój. Siłą decyzyjną w państwie było zgromadzenie sejmowe szlachty, co zapewniało jej faktyczny udział w rządzeniu i kontrolę poczynąń władcy. Demokracja szlachecka wyróżniała nasz kraj wśród dominujących w Europie monarchii absolutnych.

The nobles became the leading estate in Poland having obtained privileges allowing them to make law. Every monarch wishing to make a major political decision had to get the nobles' approval. This principle led to the formation of their representative bodies. "Sejmiki ziemski" was the name for a convention of nobles from a particular area of the country. By the end of the 15th century, it became a custom for the king to consult important decisions with representatives of such local parliaments. This led to the establishment of the general parliament - "sejm walny" - which convened for the first time in 1493, in Piotrków. The general parliament comprised three estates: the king, the senate (highest state dignitaries), and the chamber of deputies (local parliament representative). Legislations, in order to be passed, required approval of all three estates. Senators and parliament members had the right to veto proposed legislations ("liberum veto"). They also had the right to rebel against the king ("rokosz"), provided that his actions were pronounced illegal. The relations between the house of deputies and the king were regulated by the "Henrician Articles," which were signed in 1573 by the first electoral king, Henryk Walezy, as the condition of his succession of the throne. From that point on, the articles served as a form of the country's constitution determining its political system. Thus, the decision-making power belonged to the parliament assembly of the nobles, who in this way secured themselves actual influence over the country's politics, as well as control over the ruler. With its nobles' democracy, Poland stood out among European countries in which the prevalent political system was absolute monarchy.

Artykuły henrykowskie (1573)
Henrician Articles (1573)

En. Miła Ziemochowska
Il. A. Miła Ziemochowska

WOJNY RELIGIJNE W EUROPIE RELIGIOUS WARS IN EUROPE

Martin Luther (1483-1546)

Jan Hus (1374-1415)

Jan Kalwin (1509-1564)

W XV wieku ogniskiem ruchu reformatorskiego w katolickiej Europie stały się Czechy. Jan Hus, oskarżony o herezję za podważanie znaczenia kościelnych nakazów i autorytetów, został na soborze w Konstancji (1415) skazany na śmierć przez spalenie na stosie (w obronie Husa stanęła polska delegacja z Pawłem Włodkowicem). Wyrok wywołał wojny husyckie (1419-1436). Wystąpienie Martina Lutra (1517) w Wittenberdze rozpoczęło wojny w Niemczech zakończone pokojem augsburskim (1555). Sformułowano w nim zasadę „czyje panowanie, tego religia” (Cuius regio, eius religio) przekreślała w praktyce wolność religijną. Kolejny konflikt o podłożu religijnym, znany jako wojna trzydziestoletnia, wybuchł w 1618 r. We Francji (od 1562) obozy katolicki i protestancki (hugonotów) rywalizowały o wpływy polityczne w sposób wyjątkowo krwawy (rzeź Hugonotów w Paryżu w noc św. Bartołomieja z 23 na 24 sierpnia 1572). Edykt nantejski (1598), gwarantujący hugonotom równouprawnienie, zakończył walki. W Niderlandach ruch zwolenników Jana Kalwina stał się przyczyną wojny (1572-1609) o niezależność od Hiszpanii. Jej skutkiem było utworzenie niepodległego państwa. Rzeczpospolita, jako jedyny kraj europejski o dużej swobodzie religijnej, zapewnionej aktem konfederacji warszawskiej (1573), stała się miejscem schronienia dla prześladowanych z powodu wiary.

The spark that ignited in the 15th century the Reformation movement in Catholic Europe came from the Kingdom of Bohemia (present Czechia). Jan Hus, accused of heresy against the doctrines of the Catholic Church and of undermining its authority, following the trial, which took place at the Council of Constance (1415), was sentenced to death by burning (he was defended by a group of Polish delegates led by Paweł Włodkowic). The verdict became the cause of the Hussite Wars (1419-1436). The address delivered by Martin Luther in Wittenberg (1517) sparked off the Wars of Religion in Germany which ended with the Augsburg Settlement (1555). One of the settlement's principles declaring "whose realm, his religion" (Cuius regio, eius religio) in practice put an end to religious freedom. Another conflict over religion, known as the Thirty Years' War, broke out in 1618. In France (since 1562) the Catholic and Protestant (Huguenots) camps rivaled in a particularly violent manner over political influence (i.e. St. Bartholomew's Day Massacre of Huguenots, which took place in the night of August 23-24, 1572). The wars ended with the Edict of Nantes (1598) guaranteeing Huguenots religious equality. In the Netherlands, the movement of the supporters of John Calvin became the reason for the war (1572-1609) over independence from Spain. Its result was the establishment of a new, sovereign country. The Polish-Lithuanian Commonwealth, as the only European country having substantial religious freedom guaranteed by the Warsaw Confederation Act (1573), became a refuge for those persecuted for their religious beliefs.

Jan Hus na stosie, 1415 r.
Jan Hus at the stake 1415

Mocne Bartholomiej, 1572 r.
St. Bartholomew's Day Massacre Detail - France 1572

Rey. Mikołaj Zwierochowski
Ilustr. by Michał Zajączkowski

PAŃSTWO BEZ STOSÓW A STATE WITHOUT STAKES

Rzeczpospolita Obojga Narodów w szczytlej swej potęgę (w XVI do I poł. XVII w.) rozciągała się od Estonii na północy, po Morze Czarne na południu i po Dniepr na wschodzie. Była więc mozaiką narodowości i religii. Obok katolików mieszkali tu luteranie, kalwini, prawosławni, muzułmanie i wyznawcy judaizmu. Pokojowa egzystencja przedstawicieli tak wielu kultur wymagała tolerancji religijnej, oznaczającej wówczas przyzwolenie na legalne istnienie innych wyznań obok dominującego Kościoła katolickiego. Prekursorem idei tolerancji był Paweł Włodkowic (XV w.), znany w Europie pisarz religijny, rektor Akademii Krakowskiej. Już w XIV w. Król Kazimierz Wielki przyznał wolności w dziedzinie kultu Ormianom, wyznawcom prawosławia, a także określił swobody działalności ludności żydowskiej. Najważniejszym krokiem ku upowszechnieniu tolerancji religijnej był akt konfederacji warszawskiej (1573). Dokument gwarantował wieczysty pokój pomiędzy wyznaniami w granicach Rzeczypospolitej oraz pełne równouprawnienie obywatelom bez względu na przynależność religijną. Polska pod względem poszanowania prawa do praktykowania własnej religii była w ówczesnej Europie absolutnym wyjątkiem, państwem bez stosów dla innowierców. Jednocześnie prawodawstwo chroniło dominujący status katolicyzmu.

The Polish-Lithuanian Commonwealth, in its prime (from the 16th century till the first half of 17th century), stretched from Estonia in the north, to the Black Sea in the south, and the Dnieper river in the east. As a result, the country was a mosaic of nationalities and religions. Besides Catholics, it was inhabited by Lutherans, Calvinists, Orthodox, Muslims, and Jews. The peaceful coexistence of so many cultures required religious tolerance, which at the time meant the right to exist and worship alongside the dominant Catholic Church. The precursor of the idea of religious tolerance was Paweł Włodkowic (15th century) - a Europe-renowned religious writer, and the rector of the Kraków Academy. As early as in the 14th century, king Kazimierz Wielki granted religious liberties to the Armenians and Orthodox believers, and established laws giving liberties to the Jewish population. The most important step taken in order to promote religious freedom was the Warsaw Confederation Act (1573). The document guaranteed perpetual peace between different denominations within the borders of the Commonwealth and gave equal rights to citizens regardless of their religious beliefs. When it comes to respecting people's rights to practice their own religion, Poland was an unquestionable exception in the then Europe: it was a country without stakes for those of different creeds. At the same time the law secured the dominant position of Catholicism in the country.

Mapa Rzeczypospolitej (1573)
Map of the Polish-Lithuanian Commonwealth (1573)

Herb Rzeczypospolitej Obojga Narodów
The coat of arms of the Polish-Lithuanian Commonwealth

Kazimierz Wielki (1333-1370)
Casimir III the Great (1333-1370)

Herb Rzeczypospolitej Obojga Narodów
The coat of arms of the Polish-Lithuanian Commonwealth

Akt konfederacji warszawskiej (1573)
Warsaw Confederation Act (1573)

Arma et heraldica Polonici Liberi sine postula Wiktorii (1573) Zamek Królewski w Warszawie
A paper with the coats of arms of Poland and Lithuania and the Spear of Victoria, the golden scepter (1573), Royal Castle

Mapa Polski, herby i herbory
Map of Poland, coats of arms, heraldry

Ilustracja: Maja Dzwonkowska
Illustration: Maja Dzwonkowska

DUCHOWNI W SŁUŻBIE RZECZYPOSPOLITEJ

CLERGY IN SERVICE OF THE POLISH COMMONWEALTH

Akademia Krakowska / Jan Matuszewski
Kraków Academy / Jan Matuszewski

Jan Łaski (1456 - 1528)
Jan Łaski (1456 - 1528)

Marcin Kromer (1512 - 1589)
Marcin Kromer (1512 - 1589)

Paweł Włodkowic (1370 - 1428)
Paweł Włodkowic (1370 - 1428)

Jan Dantyszek (1485 - 1548)
Jan Dantyszek (1485 - 1548)

Stanisław Ciołek (1382 - 1470)
Stanisław Ciołek (1382 - 1470)

Stanisław Hozjusz (1504 - 1579)
Stanisław Hozjusz (1504 - 1579)

Unia Lubelska, Marcin Baczyński, Zdzisław Królowski w Warszawie
"The Union of Lublin" Marcin Baczyński, Zdzisław Królowski

W strukturach społecznych i w polityce państwa ważną rolę odgrywali hierarchowie Kościoła katolickiego – biskupi, którzy zarządzali diecezjami i zasiadali w senacie Rzeczypospolitej. Najwyższą godność wśród nich miał arcybiskup gnieźnieński, noszący tytuł prymasa (1418), a potem (od 1515) także legata papieskiego. Wyżsi duchowni byli przeważnie wykształceni, z dyplomami Akademii Krakowskiej i uczelni zagranicznych. Obejmując biskupstwo i jednocześnie funkcję senatora składali przysięgę zobowiązując się do obrony interesów państwa. Spośród duchowieństwa rekrutowali się najwybitniejsi politycy, mężowie stanu i dyplomaci, jak: Jan Łaski, Stanisław Ciołek, Paweł Włodkowic, Jan Dantyszek, Marcin Kromer czy Stanisław Hozjusz. W obliczu zagrożeń wynikających z braku króla jako głowy państwa (po śmierci króla Zygmunta Augusta w 1572), sejm ustanowił jako instytucjonalny organ Rzeczypospolitej funkcję Interrexa (inter – między, rex – król). Powierzył ją prymasowi Polski, przyznając mu prawo zwoływania sejmów oraz pozostałych sejmików, a więc jedno z kluczowych uprawnień władzy monarcharnej, a także prawo nominowania i koronowania nowego władcy. W ten sposób podkreślono przywództwo prymasa w okresie bezkrólewia.

The hierarchy of the Catholic church in Poland played an important role in the country's social structures and politics – the bishops in charge of dioceses sat in the Polish senate. The highest rank in the Polish church was the Archbishop of Gniezno, who held the title of Primate (1418) and later (since 1515) also of a Papal Legate. Members of the higher rank clergy were usually well-educated graduates of the Krakow Academy or foreign universities. When accepting their bishop nomination they were at the same time, sworn in as senators, and vowed to defend the country's interests. Many of Poland's most outstanding politicians, statesmen, and diplomats, were clergymen, to mention only Jan Łaski, Stanisław Ciołek, Paweł Włodkowic, Jan Dantyszek, Marcin Kromer, and Stanisław Hozjusz. After king Zygmunt August's death in 1572, in response to the problems created by the absence of the royal head of state, the parliament established an institutional body of an Interrex (inter – between, rex – king). The function of the interrex was entrusted to the Primate of Poland, giving him the right to convene general and local parliaments, until then a key prerogative of the king. The Primate's other functions included nominating and crowning the new monarch. In this way his leadership in the interregnum period was emphasized.

Prof. Mikołaj Zieliński
Biały, Mikołaj Zieliński

KONSTYTUCJA 3 MAJA

THE CONSTITUTION OF MAY 3

Konstytucja 3 Maja (1791), Jan Matejko, Początek posiedzenia Sejmu w katedrze św. Józefa, gdzie obradowano i przyjęto tekst ustawy. *Constitution of May 3 (1791), Jan Matejko, The commencement of parliament members heading towards St. Joseph Cathedral where the constitution will be officially sworn-in.*

Uchwalenie Konstytucji 3 Maja (1791), Kazimierz Wójtyła-Głowacki *Passing of the Constitution of 3 May 1791, Kazimierz Wójtyła-Głowacki*

Ustawa Sejmu Wielkiego przyjęta po I rozbiórce Polski przeszła do historii jako Konstytucja 3 Maja. Była drugą na świecie i pierwszą w Europie nowoczesną konstytucją określającą organizację władz państwowych oraz prawa i obowiązki obywateli. W zamierzeniu autorów (Ignacy Potocki, Hugo Kołłątaj) miała wzmocnić państwo i wyeliminować wady systemu politycznego Rzeczypospolitej, opartego na wolnej elekcji i demokracji szlacheckiej. Ustawa zmieniła ustroj na monarchię dziedziczną i ograniczyła prawa szlachty. Formalnie zniósła też prawo do liberum veto. Zrównała politycznie mieszczań i szlachtę oraz oddała chłopów pod ochronę państwa, łącząc w ten sposób nadużyta i nakładana państwowości. Zwolennicy ustawy tworzyli w Sejmie Wielkim stronnictwo patriotyczne. Podczas obrad ujawniła się opozycja wobec reformatorów – stronnictwo hetmańskie, przeciwnie wszelkim zmianom. Król stanął na czele stronnictwa królewskiego, które zgadzało się na reformy, ale w uzgodnieniu z Rosją. Uchwalenie konstytucji przybrało formę zamachu stanu. 3 maja 1791 r. na posiedzeniu sejmu zgromadzili się głównie zwolennicy konstytucji i przyjęli ją entuzjastycznie, przy proteście niewielkiej liczby przeciwników. Ustawa nie zdołała jednak uchronić Rzeczypospolitej przed II rozbiorem i w konsekwencji upadkiem.

The most important act passed by the Great Sejm – the parliament convening after the First Partition of Poland – came down in history as the Constitution of May 3. It was the first progressive constitution in Europe, and second in the world, defining the organization of state authorities, as well as the rights and duties of the country's citizens. The aim of the constitution, as intended by its authors (Ignacy Potocki, Hugo Kołłątaj), was to strengthen the state and eliminate the flaws of Poland's political system, which until then had been based on the principles of free election and nobles' democracy. The adopted act changed Poland's political system to hereditary monarchy and limited the rights of the nobles, formally abolishing their veto right, known as liberum veto. It also equalized them politically with burghers and put peasants under the protection of the state, thus alleviating the abuse in enforcing serfdom. The supporters of the constitution formed in the parliament the Patriot Party. The parliament proceedings quickly led to the emergence of the Hetman's Party, which opposed all changes proposed by the reformers. The King led the King's Party, which accepted the reforms, provided that they were accepted by Russia. The adoption of the constitution took the form of a coup. The new act was passed during a parliament session held on May 3, 1791, attended by a prevailing number of enthusiastic constitution supporters and only a few protesting opponents. Despite the success of the reformers, the act was not able to save Poland from the second partitions and, consequently, the fall of the country.

Hugo Kołłątaj (1750 – 1812)
Hugo Kołłątaj (1750 – 1812)

Ignacy Potocki (1750 – 1809)
Ignacy Potocki (1750 – 1809)

Konstytucja 3 Maja, druk wydana przez drukarnię, Antywan (Dziwny Akt) Dąbrowski w Warszawie *Constitution of 3 May 1791, printed upon the podium of the act, Central Archives of Historical Records, Warsaw*

3 Maja Związek Żeńskich *May 3rd Women's Association*

ZDRADA TARGOWICKA

THE TARGOWICA TREASON

Wieszanie szkodliwych Jan Piotr Norblin, Muzeum Narodowe w Warszawie
The Hanging of Traitors, Jan Piotr Norblin, National Museum in Warsaw

W potocznym języku polskim „targowica” jest synonimem zdrady narodowej. Odnosi się do konfederacji zawijazanej przez polskich magnatów w porozumieniu z carycą Katarzyną II przeciw królowi Stanisławowi Augustowi i Konstytucji 3 Maja. Akt konfederacji ogłoszono w maju 1792 w mieście Targowica. W akcie napisano: „ze względu na nieudolne panowanie Stanisława Augusta [...], w Polsce nie szanuje się wolności i praw szlacheckich, czego dowodem jest zniesienie liberum veto i wolnej elekcji. [...] A że Rzeczpospolita podbita i w rękach swych ciemnych i niegodnych moc całą mająca, własnymi się z niewoli dźwignąć nie może siłami, nic jej innego nie zostaje, tylko uciec się z ufnością do wielkiej Katarzyny, która Narodowi Sąsiedniemu przyjaznemu i sprzymierzonemu z taką sławą i sprawiedliwością panuje”. 18 maja 1792 stutysięczna armia rosyjska przekroczyła polską granicę. Przeciw interwencji stanęły niemal o połowę mniej liczne wojska polskie. Po nierównej walce, król zdecydował się na kompromis z carycą i przystąpił do konfederacji. Nieprzewidziany przez targowiczanie rozbiór Rzeczypospolitej (1793), dokonany przez Rosję i Prusy, ostatecznie skompromitował ich rząd i przywódców. Większość z nich uznano za zdrajców i skazano na śmierć przez powieszenie podczas insurekcji kościuszkowskiej (1794).

In everyday Polish, "Targowica" is a synonym of national treason. It refers to the confederation established by Polish magnates in concert with Empress Catherine II against King Stanisław August and the Constitution of May 3. The Confederation Act was proclaimed in May 1792 in Targowica. The Act stated: "Due to the ineptitude of Stanisław August as a ruler [...] in Poland the liberties and rights of noblemen are not respected, the evidence of which is the abolishment of Liberum Veto and free election. [...] And since the Commonwealth, which has been conquered and is now governed by its oppressors, cannot regain sovereignty on its own, we are left with no other choice but to put our trust in Catherine the Great, who rules our friendly and allied Neighboring Nation with such renown and justice." On May 18, 1792, 100,000 Russian soldiers crossed the Polish border and were confronted by the Polish army of nearly half the enemy numbers. After an uneven fight, King Stanisław August decided to make a compromise with the Empress and joined the Confederation. The subsequent second partition of the Commonwealth (1793) by Russia and Prussia, which had not been the Confederation leaders' original intention, brought them and their initiative ultimate discredit. During Kościuszko's Insurrection (1794), most of them were declared traitors and sentenced to death by hanging.

Stanisław August Poniatowski, Marcello Bacciarelli (1732-1798)
Stanisław August Poniatowski, Marcello Bacciarelli (1732-1798)

Teodoro Kościuszko (1746-1812)
Teodoro Kościuszko (1746-1812)

Katarzyna II (1729-1796)
Catherine II (1729-1796)

WALKA O NIEPODLEGŁOŚĆ

THE STRUGGLE FOR INDEPENDENCE

Gen. Jan Henryk Dąbrowski
General Jan Henryk Dąbrowski

Gen. Jan Henryk Dąbrowski na czele Legionów
General Jan Henryk Dąbrowski leading the Polish Legions

Pierwsza Kompania Karłowa w Chrenszach, 1814 r.
First Carlin Company Chrenszach (1814)

Powstanie styczniowe, 1864 r. Artur Grotzer
"January Uprising 1864" Artur Grotzer

Fragment sztandaru z Powstania styczniowego, 1864
A fragment of the banner from the January Uprising (1864)

Powstanie listopadowe, 1831 r. Emilia Plezia na czele legionistów. Jan Błociszewski
The November Uprising (1831) Emilia Plezia leading Polish legionnaires in 1831, Jan Błociszewski

Polacy przez 123 lata zaborów nie pogodzili się z utratą niepodległości. Podejmowali walkę o jej odzyskanie, a jednocześnie pielęgnowali narodową historię, kulturę, język i tradycje w kręgach rodzinnych i w często nielegalnych organizacjach patriotycznych. Już w 1797 r. powstały we Włoszech Legiony Polskie, które wiernie uczestniczyły w wojnach u boku Napoleona z nadzieją, że proklamują one niepodległość Polski. Jedynym rezultatem tej współpracy było jednak utworzenie podległego Francji Księstwa Warszawskiego (1807–1815). W Królestwie Polskim, utworzonym na ziemiach zaboru rosyjskiego (1815) decyzją Kongresu Wiedeńskiego, wybuchło powstanie listopadowe (1830–1831) w obronie konstytucyjnych praw Polaków łamanych przez carskich namiestników. Zryw ten zakończył się klęską i emigracją kilku tysięcy uczestników zrywu do Paryża, który stał się ważnym centrum polskiego życia politycznego i kulturalnego (Wielka Emigracja). Powstanie styczniowe (1863–1864) miało podobny finał. Doprowadziło do odebrania Polakom resztek swobód narodowych, do represji w postaci zsyłek na Sybir czy konfiskaty mienia. W zaborze austriackim (w Galicji) Polacy mieli względnie szeroką autonomię. Mogły tam działać polskie partie polityczne i organizacje niepodległościowe, rozwijała się kultura narodowa. Tutaj za sprawą Józefa Piłsudskiego powstał Związek Walki Czynnej (1908) i organizacje strzeleckie, które przygotowywały młodzież do antyrosyjskiego powstania.

Over the 123 years of partitions Poles never came to terms with the loss of their country's independence. They continued never gave up their struggle for freedom and, at the same time, celebrated their national history, and cultivated Polish culture, language, and traditions within family circles, and by joining, often illegal, patriotic organizations. As early as in 1797, in Italy, the Polish Legions were formed, which in the following years fought alongside Napoleon, hoping he would proclaim Poland independent. The only outcome of this alliance, however, was the Duchy of Warsaw which was formally subjected to France (1807–1815). The Polish Kingdom, created on the territories annexed by Russia by the decision of the Congress of Vienna, witnessed the outbreak of the November Uprising (1830–1831) in defense of Poles' constitutional rights which were abused by Russian authorities. The uprising failed, leading to a migration of thousands of its participants to Paris, which became an important center of Polish political and cultural life (the "Great Migration"). The January Uprising (1863–1864) had a very similar outcome. Its failure resulted in stripping Poles of their remaining national liberties; it also brought other forms of repression, such as deportations to Siberia or confiscation of property. The territories under Austrian partition (Galicia) enjoyed a relatively wide autonomy. Polish political parties and independence organizations were legal, and Poles were able to cultivate their national culture. It was there that Józef Piłsudski initiated the formation of the Union of Active Struggle (1908) and rifleman organizations, which were preparing young people for an uprising against Russia.

Powstanie listopadowe, 1831 r. Aleksander Świrski, Muzeum Niepodległości, Warszawa
"November Uprising", Aleksander Świrski, Museum of Independence, Warsaw

UPADEK RZECZYSPOLITEJ

THE FALL OF THE POLISH - LITHUANIAN COMMONWEALTH

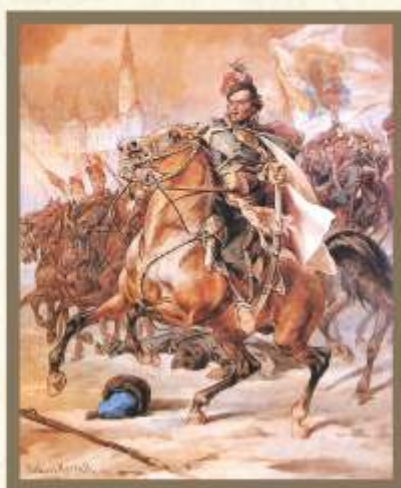
Trzy rozbiory Polski
 Three partitions of Poland

Rzeczpospolita straciła suwerenność od początku XVIII w. Ościenne mocarstwa (Szwecja, Prusy, Austria, Rosja) ingerowały w jej wewnętrzne sprawy, wpływając na wybór monarchy, blokując reformy przy pomocy sowskie opłacanych najemników, zwanych jurgieltnikami, a także przez zbrojne interwencje. Stanisław August Poniatowski, wybrany na króla [1764] z poparciem carycy Katarzyny II, podjął próbę ratowania państwa przez reformy. Szlachta uznała je za poddanie kraju zwierzchności Rosji i zawiązała przeciwko władcy konfederację w Barze (1768). Klęska konfederacji stała się pretekstem do dokonania pierwszego rozbioru Polski (1772). Dzięki zaangażowaniu obozu patriotów i króla doszło do uchwalenia reformatorskiej Konstytucji 3 maja (1791). Dla jej przeciwników był to dowód, że król dąży do władzy absolutnej, dlatego pod patronatem Katarzyny II zawiązali konfederację targowicką (1792), domagając się uchylecia zmian wprowadzonych przez Konstytucję. Przy zbrojnym poparciu Rosji osiągnęli cel. 22 sierpnia 1793 podpisano traktat, w którym Rzeczpospolita oddała Rosji i Prusom swoje terytoria za gwarancje przywrócenia kardynalnych praw szlachcie (drugi rozbiór). 24 października 1795, w rok poskierowanej przeciw zaborcom insurekcji kościuszkowskiej, monarchowie Rosji, Prus i Austrii przeprowadzili trzeci rozbiór Rzeczypospolitej. Polska na sto dwadzieścia trzy lata zniknęła z mapy Europy.

Poland lost its sovereignty at the beginning of the 18th century. The neighboring powers (Sweden, Prussia, Austria, Russia) interfered in the country's internal affairs, influencing the election of the monarch, blocking political reforms with the help of well-paid mercenaries known as "jurgieltnicy," and staging military interventions. Stanisław August Poniatowski, elected as king (1764) with the support of Empress Catherine II, attempted to save the country by initiating a number of reforms. The nobles, interpreting his efforts as subjugating the country to Russia, formed in Bar a confederation against the King (1768). The eventual defeat of the Confederates became a pretext for the first partitioning of Poland (1772). The adoption of the reformist Constitution of May 3 (1791) became possible owing to the engagement of the patriots and the King. Viewing the Constitution as evidence of the King's absolutist tendencies, his opponents, under the patronage of Catherine II, formed the Targowica Confederation (1792) and demanded a repeal of the reforms it introduced. With the support of Russian military, the Targowica Confederates achieved their goal. On August 22, 1793, a treaty was signed, whereby the Commonwealth yielded its territories to Russia and Prussia in return for the guarantee of restoring the so-called "cardinal laws" to the nobility (second partition of Poland). On October 24, 1795, one year after Kościuszko's insurrection against the Partitioners, the monarchs of Russia, Prussia, and Austria staged the third partition of the Commonwealth. As a result, Poland disappeared from the map of Europe for 123 years.

grafika Johanna Willema z 1772
 Carya Katarzyna Wielka, król Rzeczypospolitej Stanisław August Poniatowski, cesarz Józef II Habsburg i król Prus Fryderyk II i mapy Polski w 1772
 Engraving by Johann Willema
 Empress of Russia Catherine the Great, King of Poland and Grand Duke of Lithuania Stanisław August Poniatowski, Holy Roman Emperor Joseph II, and King of Prussia Frederick II signing the map of Poland in 1772

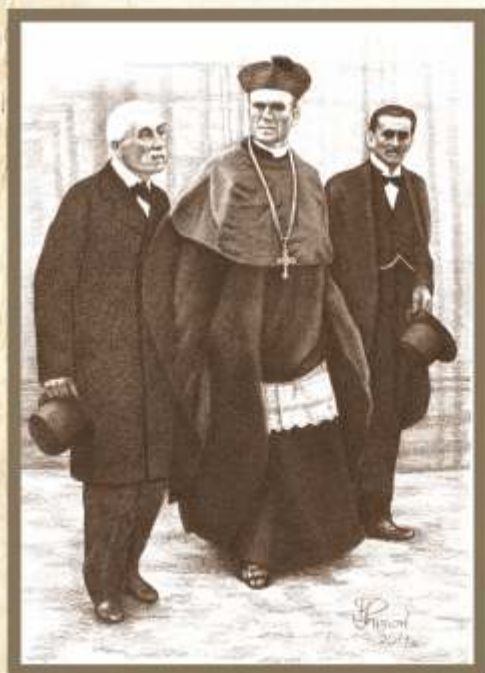

Polski na czele konfederacji barckiej w czasie obrony Szamotuł
 Polish leading the members of the Bar Confederation during the defense of Szamotuły, Józef Kosciuszko

Przebieg Kościuski na rynku w Wilnie 24.03.1796, Franciszek Smugulewicz 1797
 "Kościuszko takes the path to the King on the Main town square in Kraków on 24 March 1794", Franciszek Smugulewicz 1797

1918 POLSKA ZNÓW NIEPODLEGŁA! 1918 POLAND REGAINS ITS INDEPENDENCE!

Rada Regencyjna. Od lewej: Józef Ostrowski, alip Aleksander Kakowski, ks. Zdzisław Lubomirski
The Regency Council. From the left: Józef Ostrowski, Alip Aleksander Kakowski, Fr. Zdzisław Lubomirski

Woodrow Wilson (1856-1918)

Ignacy Jan Paderewski (1860-1941)

Roman Dmowski (1864-1939)

Gen. Józef Haller (1872-1940)

Gen. Lucjan Żeligowski (1873-1944)

Wielka Czwórka na konferencji pokojowej w Paryżu 27 maja 1919
The Big Four at the Paris Peace Conference, May 27, 1919
From left: David Lloyd George, Vittorio Orlando, Georges Clemenceau, and Woodrow Wilson

Józef Piłsudski (1867-1935)

Wincenty Witos (1876-1945)

Polak z korbą i Młocznik Niepodległości w Warszawie
W. Głuszczyński
Poster from the collection of the Independence Museum,
W. Głuszczyński

Wybuch I wojny światowej (1914), w której zaborcy Rzeczypospolitej stanęli po przeciwnych stronach konfliktu, wzburzył nadzieje Polaków na odzyskanie niepodległości w wyniku współdziałania z jednym z nich. Działacze emigracyjni liczyli na wsparcie Francji, Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych. W efekcie dyplomatycznych starań wybitnego pianisty Ignacego Paderewskiego, amerykański prezydent Woodrow Wilson uznał (1918) powstanie niepodległego państwa polskiego za istotny warunek pokoju w Europie. Działający w Paryżu pod przywództwem Romana Dmowskiego Komitet Narodowy Polski (1917) stał się oficjalnym reprezentantem Polaków oraz organizatorem Błękitnej Armii, na której czele stanął gen. Józef Haller. W powolucyjnej Rosji (1917) Polacy z armii rosyjskiej uformowali trzy Korpusy Polskie. W ich tworzeniu znaczący udział miał gen. Lucjan Żeligowski. W Galicji z inicjatywy Józefa Piłsudskiego powstały legendarne dzięki swej waleczności Legiony Polskie i Polska Organizacja Wojskowa (1914). Efektywną działalność polityczną i niepodległościową prowadził ludowy działacz Wincenty Witos. Kiedy 11 listopada 1918 skapitulował ostatni z zaborców - Niemcy, podległa mu Rada Regencyjna przekazała całą władzę w kraju Józefowi Piłsudskiemu. Traktat wersalski (1919) kończący I wojnę światową ostatecznie usankcjonował odrodzenie Polski.

The outbreak of World War I (1914), during which Polish Partitioners found themselves on opposite sides of the front lines, gave rise to Polish hopes of regaining independence, which was to be achieved by cooperating with one of the conflicted sides. Polish diaspora activists hoped to receive support from France, Great Britain, and the United States. As a result of diplomatic efforts of the outstanding pianist Ignacy Paderewski, the president of the United States, Woodrow Wilson, recognized (1918) creating a sovereign Polish state to be a significant condition for world peace. The Polish National Committee (1917), operating in Paris, and led by Roman Dmowski, became the official representation of the Polish diaspora and the organizer of the Blue Army led by general Józef Haller. In post-revolution Russia (1917), Poles who formerly served in the Russian army established three Polish military corps. A significant role in their formation was played by general Lucjan Żeligowski, in Galicia, Józef Piłsudski initiated the formation of the Polish Legions, legendary for their bravery, and of the Polish Military Organization (1914). A successful political and pro-independent campaign was also led by the peasant movement leader Wincenty Witos. When on November 11, 1918, the last Polish Partitioner - Germany - surrendered, the subordinate Regency Council transferred its authority over the country to Józef Piłsudski. The Treaty of Versailles (1919), ending World War I, officially legitimized Poland's restoration.

BITWA WARSZAWSKA 1920

THE BATTLE OF WARSAW 1920

Bitwa Warszawska. Cofnięcie Wisły. Artysta nieznanym.
The Battle of Warsaw. The Miracle on the Vistula River. Artist unknown.

W dniach 13-25 sierpnia 1920 r. na przedpolach Warszawy rozegrała się decydująca bitwa wojny polsko-bolszewickiej. Określana mianem Cudu nad Wisłą i uznawana za przełomową bitwę w historii świata, zdecydowała o zachowaniu przez Polskę niepodległości i uchroniła Europę Zachodnią przed inwazją Armii Czerwonej i ideorewolucji bolszewickiej. Bitwa została rozegrana zgodnie z planem operacyjnym, który, na podstawie ogólnej koncepcji Józefa Piłsudskiego, opracowali gen. Tadeusz Rozwadowski, płk Tadeusz Piłskor i kpt. Bronisław Reguśki. O zwycięstwie zdecydowało bohaterstwo obrońców Warszawy, którzy zatrzymali główne siły bolszewików pod Radzymińem, zagrożeni do boju przez legendarnego księdza Ignacego Skorupkę. Decydującą rolę w bitwie odegrał manewr polskich wojsk polegający na ataku tyłów armii wroga z nad rzeki Wieprz. Kontraofensywę umożliwiła m.in. praca radiotelegrafistów oraz kryptologów kierowanych przez podpułkownika Jana Kowalewskiego, którzy uzyskali pełen dostęp do strategicznych planów przeciwnika. Dzięki umiętleniu wykorzystaniu tych informacji przez polskie dowództwo, Sowieci zostali zaskoczeni i zmuszeni do odwrotu aż nad Niemem, gdzie zostali ostatecznie rozgromieni przez polskie oddziały pościgowe (23 - 27.09.1920).

The Battle of Warsaw, which took place at the outskirts of the city between August 13 and August 25, 1920, determined the outcome of the Polish-Soviet war. The battle is often referred to as "The Miracle on Vistula" and is believed to have been a turning point in world history. It secured Poland's independence and saved Western Europe from the invasion of the Red Army and the spread of the Bolshevik revolution.

The battle was fought according to the operational plan prepared by Gen. Tadeusz Rozwadowski, Col. Tadeusz Piłskor and Cpt. Bronisław Reguśki, who developed Józef Piłsudski's more general military conception. Owing to the valor of the defenders of Warsaw, who fought spurred on by the legendary Fr. Ignacy Skorupka, the Bolshevik forces were stopped near Radzymin. The decisive maneuver which brought victory to the Polish military was their attack on the enemy's rear lines from the direction of the Wieprz river. The counteroffensive was made possible, among others, by the work of radiotelegraphists and cryptologists under Lt. Col. Jan Kowalewski, who were able to obtain detailed information about the enemy's strategic plans. The skillful use of this knowledge by the Polish commandment surprised the Soviets forcing them to retreat and flee up to the Niemen river, where they were finally vanquished by Polish pursuit forces (September 23 - 27, 1920).

Popł. Jan Kowalewski (1892-1945)
Lt. Col. Jan Kowalewski (1892-1945)

Gen. Tadeusz Rozwadowski (1866-1928)
Gen. Tadeusz Rozwadowski (1866-1928)

Kpt. Bronisław Reguśki (1886-1961)
Cpt. Bronisław Reguśki (1886-1961)

Józef Piłsudski (1867-1935)
Józef Piłsudski (1867-1935)

Fr. Ignacy Skorupka (1890-1920)
Fr. Ignacy Skorupka (1890-1920)

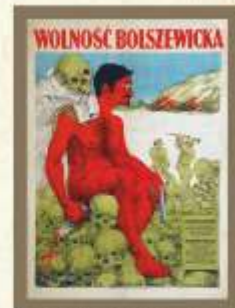

Płk. Tadeusz Piłskor (1889-1951)
Col. Tadeusz Piłskor (1889-1951)

Polacy! Kończcie i Polaki wórci!
na wolność! Polacy i wasz nacjonalizm!
Wielki w ich sudy! Nie na bój z
wrogami odwiecznymi Polki i wórci!
Wielki nacjonalizm i wielki nacjonalizm!
Wielki nacjonalizm i wielki nacjonalizm!

W T. Benda, plakat, o kolekcji
Muzeum Niepodległości w Warszawie
W. Benda, poster from the collection
of the Independence Museum in Warsaw

W. Głowacki, plakat, o kolekcji
Muzeum Niepodległości w Warszawie
W. Głowacki, poster, from the collection
of the Independence Museum in Warsaw

W. Skoczylas, plakat, o kolekcji
Muzeum Niepodległości w Warszawie
W. Skoczylas, poster from the collection
of the Independence Museum in Warsaw

J. I., plakat Piłsudski
o kolekcji Muzeum Niepodległości w Warszawie
J. I., poster The Piłsudski poster, from the collection
of the Independence Museum in Warsaw

1939 II WOJNA ŚWIATOWA

1939 – WORLD WAR II

Atak Niemiec na Polskę: 1 września 1939; Atak ZSRR na Polskę: 17 września 1939.
 Nazi German invasion of Poland: September 1, 1939; Soviet invasion of Poland: September 17, 1939.

Polska ofiarą dwóch agresorów. 23 sierpnia 1939 r. w Moskwie nazistowskie Niemcy i Związek Sowiecki podpisały układ o nieagresji zwany od osób podpisujących paktem Ribbentrop-Mołotow. 1 września 1939 r. wojska niemieckie przekroczyły zachodnią granicę Polski, rozpoczynając II wojnę światową, a 17 września wschodnie tereny opanowała sowiecka Armia Czerwona. Polska znalazła się pod okupacją dwóch sprzymierzonych przeciw niej totalitarnych mocarstw – hitlerowskich Niemiec i stalinowskiej Rosji. Niemcy, dążąc do fizycznego zniszczenia Polaków, utworzyli na okupowanych terenach obozy zagłady, przeprowadzali masowe egzekucje. Zamordowali 5,5 mln Polaków, w tym 3 mln Żydów. Bolszewicy z ziem wcielonych do Związku Sowieckiego deportowali 1,5 mln obywateli polskich do ciężkich obozów pracy (gułagów) na północy Rosji i w Kazachstanie. Podczas wojny w kraju funkcjonowały struktury Polskiego Państwa Podziemnego (sądy, szkoły, prasa) z londyńskim rządem na uchodźstwie. Siłą militarną był Związek Walki Zbrojnej, przemianowany na Armię Krajową. We Francji i Anglii, a potem w sowieckiej Rosji odbudowano jednostki polskiej armii, które wstąpiły na jej wojennych frontach odwagą i skutecznością. Granice i ustroj powojennej Polski ustalili (w Jaltie, w 1945 r.) przywódcy zwyciężczych mocarstw – USA, Wielkiej Brytanii i Związku Sowieckiego, bez udziału przedstawicieli państwa polskiego. Zachodni sojusznicy zgodzili się na pozostawienie Polski w strefie sowieckich wpływów. Konsekwencje tej decyzji Polacy ponosili do lat osiemdziesiątych XX wieku.

On August 23, 1939, in Moscow, Nazi Germany and the Soviet Union signed a non-aggression pact which came to be known after the names of its signees, as the Ribbentrop-Molotov Pact. On September 1, 1939, the German army crossed the Polish border starting World War II, and on September 17, the Soviet Red Army invaded the eastern territories of Poland. Poland found itself occupied by two allied totalitarian superpowers – Hitler's Germany, and Stalin's Russia. The Germans, carrying out their plan of physical extermination of Poles, created on the occupied territories death camps, and started mass executions. In consequence, over 5.5 million Polish citizens, including 3 million Polish Jews, were killed. At the same time, the Bolsheviks deported over 1.5 million Polish citizens from the Polish territories incorporated into the Soviet Union to the infamous labor camps in the far north of Russia and in Kazakhstan. During the war, the Polish Government-in-Exile operating in London established in Poland structures of the Polish Underground State (courts, schools, the press). The main military organization in the country was the Union for Armed Struggle (Związek Walki Zbrojnej), later renamed the Home Army (Armia Krajowa). Polish military units were also formed in France, England, and later in Russia; they became renowned for their bravery and successful operations on the frontlines. The political system of the post-war Poland and the country's frontiers were established at the conference in Yalta, in 1945, by the three victorious powers – the USA, Great Britain, and the USSR, with the representatives of the Polish state absent. Poland's Western allies agreed for Poland to remain within the Soviet sphere of influences. The consequences of this decision were to be endured by the Polish people till the end of the 1980s.

Podział Polski zgodny z ustaleniami paktu Ribbentrop-Mołotow, 23 sierpnia 1939
 The division of Poland according to the Ribbentrop-Molotov Pact, August 23, 1939

Dzieci wyzwolone w 1945 roku z niemieckiego obozu koncentracyjnego położonego na terenie Polski w Auschwitz
 Children liberated in 1945 from the Nazi German concentration camp in Auschwitz, located in Poland

Polskie dzieci deportowane do gułagu.
 "Dzieci skazanych też powinny siedzieć"
 fragment z rozkazu Józefa Stalina
 Polish children sent to a Russian gulag.
 "Children of convicts should be also imprisoned"
 – from Joseph Stalin's order

Adolf Hitler (1889-1945)

Józef Stalin (1878-1953)

POWSTANIE WARSZAWSKIE 1944

WARSAW UPRISING 1944

Powstanie Warszawskie, na barikadzie
Warsaw Uprising, on the barricade

Stanowi jedno z najważniejszych wydarzeń w historii Polski. Militarnie było wymierzone w okupantów niemieckich, a politycznie skierowane przeciw ZSRS oraz podporządkowanym mu polskim komunistom. Rząd RP na uchodźstwie i dowództwo Armii Krajowej planowali wyzwolenie stolicy przed wkroczeniem, licząc, że w ten sposób uda się zapobiec sowietyzacji wyzwolonej Polski. Po wybuchu powstania 1944 r. Armia Czerwona wstrzymała ofensywę na Warszawę i nie udzieliła powstańcom pomocy. Wsparcie aliantów miało ograniczony charakter. W rezultacie słabo uzbrojone oddziały powstańcze przez 63 dni prowadziły samotną, bohaterską walkę z przeważającymi siłami niemieckimi, zakończoną kapitulacją 3 października 1944. W powstaniu poległo ok. 16 tys. żołnierzy, a 15 tys. dostało się do niewoli. W wyniku nalotów, ostrzału artyleryjskiego oraz masowych egzekucji dokonywanych przez Niemców zginęło ok. 200 tys. cywilnych mieszkańców stolicy. Na skutek walk oraz systematycznego wyburzania miasta przez Niemców zniszczeniu uległa znaczna część jego zabudowy wraz z bezcennymi wielowiekowymi zabytkami.

The Warsaw Uprising was one of the most important events in Polish modern history. Military-wise, it was aimed at the Nazi German occupants; its political aim, however, was to counter the designs of the Soviet Union and the Soviet-controlled Polish communists. Polish Government-in-Exile and the high command of the Armia Krajowa (Home Army) planned to liberate Warsaw before the entry of the Red Army, hoping the insurgents' victory would prevent the sovietization of Poland, once it became free. After the outbreak of the Uprising on August 1, 1944, the Red Army stopped its offensive on Warsaw, without offering the insurgents any military support. The support of the Allied Nations was also limited. In consequence, the poorly armed insurgent troops fought a lonely, heroic battle with the overwhelming Nazi German forces for 63 days, to finally surrender on October 3, 1944. During the Uprising, approximately 16,000 Polish soldiers died, and 15,000 were captured. Nazi German air raids, heavy artillery fire, and mass executions brought approximately 200,000 civilian casualties. As a result of the Nazi German military operations and a systematic demolition of the city, much of the capital city's material substance was destroyed, including its priceless, historical landmarks.

Powstanie na barikadzie na ulicy Zielnej obronowa placówka PWSF w
The Esplanad Lubelski Masts on Powstańca Armia Warszawska
insurgents on the barricade in Zielna Street looking at the burning building
of the Polish Telephone Joint-stock Company
Lithographer: Eugeniusz Łukajski, Museum of the Warsaw Uprising

Chłopi w Łopuszynie
A peasant in Łopuszynie

Stare Strzemię, kpt. Jerzy Brzozowski
Grzy Borka (północny), Jerzy Brzozowski

Bezdomni w Warszawie (młodzi mężczyźni i kobiety). 8 października 1944 roku
Homeless in Warsaw (young men and women). 8 October 1944
The slaughter of Włókna was the biggest massacre of civilians during WWII. A few dozen detainees, men, women,
elderly and children were murdered within a few days in the streets and backyards of Warsaw by the Nazi troops

WALKA Z KOMUNISTYCZNYM REŻIMEM

THE STRUGGLE AGAINST THE COMMUNIST REGIME

Poznańskie czerwiec 1956 roku na strajkowanie „Żadamy ciężki” as zbiorów (The Poznań June / Poznań protests 1956, a slogan on the placard: “We demand bread” / photograph: Institute of National Remembrance)

Radom 1976 r. - demonstracja przed gmachem Komitetu Wolontariackiego PZPR, za zbiorów IPN (1976 Radom, demonstration in front of the Voluntary Committee of the Polish-United Workers' Party / photograph: Institute of National Remembrance)

Paruziak, ostatni członek oddziału antykomunistycznego podziemia - strajkownika 1982r. po 24 latach w strójki (Paruziak, the last member of the Polish anti-communist resistance, who died in 1963, after 24 years of arrest underground resistance)

Strajki w Trójmieście, 1970 r. za zbiorów IPN (1970 tanks in Tricity / Trójmiasto / photograph: Institute of National Remembrance)

„Zamknięci wykiełki” Oddział partyzancki Armii Krajowej / strajkownika 1982r. po 24 latach w strójki (Paruziak, the last member of the Polish anti-communist resistance, who died in 1963, after 24 years of arrest underground resistance)

Lublin, protesty studenckie, 1968 r. za zbiorów IPN (1968 Lublin, student protests / photograph: Institute of National Remembrance)

Zakończenie wojny nie było końcem walki o wolność. Komunistyczny reżim był skrajnie antydemokratyczny, co wyrażało się prześladowaniem opozycji politycznej oraz brakiem swobód i wolności obywatelskich. Wzbudzało to silny antykomunistyczny ruch oporu. Początkowo ciężar walki spoczywał na członkach zbrojnych grup partyzanckich określanych mianem „żołnierzy wyklętych”. W latach pięćdziesiątych Polacy mieli nadzieję na polityczną odwilż. Przyczyniło się to do powstania ruchów wolnościowych i protestów społecznych, m.in. w czerwcu 1956 r. w Poznaniu. W marcu 1968 idee niepodległościowe i reformatorskie demonstrowały środowiska akademickie. Rosło też społeczne niezadowolenie z powodu braku podstawowych artykułów żywnościowych i coraz wyższych cen. Doprowadziło to do fali protestów na Wybrzeżu w grudniu 1970 r. Pacyfikująca je milicja i wojsko zastrzeżyły ponad 40 robotników. W czerwcu 1976 r. wybuchł strajk w Radomiu. Dotkliwe represje wobec jego uczestników spowodowały powołanie Komitetu Obrony Robotników, który deklarował walkę o prawa i wolności obywatelskie. Doświadczenia z tych wydarzeń miały niewątpliwie wpływ na powstanie w 1980 r. „Solidarności”, niezależnego związku zawodowego, który przetrwał się w potężny, ogólnopolski ruch zdolny do obalenia komunistycznej władzy.

The conclusion of the war did not end the struggle for freedom. The communist regime was radically anti-democratic, which manifested itself in the persecution of political opposition and suppression of civil liberties and freedom. This fuelled a strong, anti-communist resistance movement. Initially, the brunt of the fight was borne by members of partisan units known as “żołnierze wyklęci” (the cursed soldiers). In the 1950s, Poles hoped for a political thaw. This contributed to the rise of freedom movements and started social protests, which took place, among others, in Poznań in June 1956. In March 1968 pro-independence and pro-reform ideology had its most vocal supporters in academic circles. General social discontent was also growing due to the lack of basic food products and increasing prices. In December 1970, this resulted in a series of strikes in several port cities in northern Poland. The intervening police and the military opened fire killing over 40 protesting workers. In June 1976, yet another strike broke out in Radom. The repressive measures of the regime against the protestors led to the establishing of Komitet Obrony Robotników [Workers' Defense Committee] whose aim was to fight for human rights and freedoms. The above incidents had an unquestionable influence on the emergence in 1980 of “Solidarność” – an Independent labor union, which evolved into a massive national movement strong enough to overthrow the communist government.

Strajki w Gdyni (Strajki w Gdyni, 1980 r. Strajkowanie At the Lenin Square in Gdynia, December 1980)

PRZECIWIW KOMUNISTYCZNEJ IDEOLOGII AGAINST COMMUNIST IDEOLOGY

Prymas Stefan Wyszyński, S.J., Wikariewicza Czerwony
Primate of Poland, Cardinal Stefan Wyszyński (1901-1981)

Prymas Polski i Kardynał Stefan Wyszyński (1901-1981)
Primate of Poland, Cardinal Stefan Wyszyński (1901-1981)

Czapkičky Siostry Boży Rodzicy Wyszyński i fotografii POK
The Wenerable Sister Wyszyński (photograph: The Pontifical Institute of Ecclesiastical Studies)

Obraz Matki Boskiej Częstochowskiej
The Black Madonna of Częstochowa

Portretowa z własnoręcznym: Kardynała Stefana Wyszyńskiego
Portrait with the image of Cardinal Stefan Wyszyński

Komunistyczne władze chciały tak wychować kolejne pokolenia Polaków, aby katolicyzm i tradycje narodowe przestały być filarami ich tożsamości. Kościół, ostoja tych wartości, był więc obiektem szczególnych ataków. Kardynał Stefan Wyszyński, prymas Polski (od 1948) uznał, że kompromis z władzami uchroni wiernych przed szykanami. Jednak gdy usiłowały naruszyć niezależność i prawa Kościoła, ostro się sprzeciwił: „należy oddać co jest Cezarowi, a co Bożemu Bogu. Ale gdy Cezar siada na ołtarzu, my mówimy krótko - nie wolno!” [Non possumus!, 1953]. Przytłaczając go trzyletnim internowaniem. W więzieniu opracował program odnowy moralnej polskiego społeczeństwa przed obchodami tysiąclecia chrztu Polski (1966). Ważnym elementem programu była peregrynacja po parafiach kopii obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej. Gromadziła tłumy nawet wtedy, gdy milicja „aresztowała” obraz na 6 lat, a parafie nawiedzała jego rama. Władze, realizując politykę ateizacji, dotkliwie represjonowały wiernych i Kościół. Utrudniały budowę kościołów, szczególnie w nowo powstających miastach, takich jak krakowska Nowa Huta czy podlubiński Świdnik, które miały być symbolami komunistycznych idei. Prymas Tysiąclecia, obrońca godności i praw narodu, kontynuator tradycji interseksa, zmarł w maju 1981 r. Na szarfy jednego z pogrzebowych wieńców napisano: „Niekoronowanemu Królowi Polski”.

Communist authorities wanted subsequent generations of Poles to be stripped off their Catholic faith and national traditions which had for centuries been the pillars of Polish identity. The Catholic Church, as the guardian of these values and traditions, thus became the target of the regime's fierce attacks. Cardinal Stefan Wyszyński, the Primate of Poland (since 1948), believed that reaching an agreement with the Communist government would protect the Catholics from persecution. Yet, when the Communists attempted to violate the Church's rights and integrity, he opposed them strongly: "Render unto Caesar the things that are Caesar's and unto God the things that are God's. But when Caesar sits himself on the altar, we respond curtly: he may not!" [Non possumus!, 1953]. The price Wyszyński paid for making the above statement was a three year-long internment. While in internment, Wyszyński prepared a program of moral renewal for the Polish society which was soon to celebrate the Millennium of the country's baptism. One of the main elements of the celebrations was the peregrination into the country's parishes of a copy of the icon of the Black Madonna of Częstochowa. The event attracted crowds of the faithful, even after the communist police "arrested" the icon for six years, and the parishes which were scheduled to host it had to display only the empty frame. State officials, attempting to eliminate religion from Polish society, persecuted fiercely the believers and the Catholic Church. One of their methods was obstructing church-building, particularly in the newly constructed towns, such as Nowa Huta near Kraków, or Świdnik near Lublin, which were envisioned as monuments to the communist ideals. Wyszyński, known as the Primate of the Millennium, the defender of the nation's rights and dignity, and the continuator of the intersex tradition, died in May, 1981. The ribbon on one of burial wreaths put on his grave bore the following inscription: "To the Uncrowned King of Poland".

Konarska - Monaster Siostry Świętej Rodzicy z Nazaretu, miejsce internowania Kardynała Stefana Wyszyńskiego
Konarska - the Monastery of Sisters of the Holy Family of Nazareth where Cardinal Stefan Wyszyński was interned

PAPIEŻ ŚW. JAN PAWEŁ II

POPE ST. JOHN PAUL II

Pope St. John Paul II (1920–2005)
Pope St. John Paul II (1920–2005)

Bishop Karol Wojtyła (cardinal Agostino Casaroli) at the opening of the exhibition 'John Paul II, the Pope of the 20th Century' in the 'Ark of God' church, New York (1987), photograph: Institutional Historical Remembrance

Pilgrimage of John Paul II to Poland, Warszawa, 1979, 1. October 1979
Pilgrimage of John Paul II to Poland, Warszawa, 1979, 1. October 1979

John Paul II on the courtyard of the Catholic University of Lublin, Lublin, 1987, photo by Jacek Miśkiewicz
John Paul II on the courtyard of the Catholic University of Lublin, Lublin, 1987, photo by Jacek Miśkiewicz

John Paul II in the Jewish ghetto concentration camp in Majdanek, Lublin, 1987, photo by Jacek Miśkiewicz
John Paul II visiting 'Majdanek', the German concentration camp, Lublin, 1987, photo by Jacek Miśkiewicz

Powszechnie uznany autorytet moralny, myśliciel, filozof i mistyk, poeta i aktor, miłośnik gór. Niestrudzony pielgrzym, odwiedził aż 132 kraje świata, władał biegle siedmioma językami. Łamał wszelkie stereotypy związane z jego posługą, był pierwszym papieżem, który odwiedził meczet, synagogę i kościół luterński. Jego pontyfikat trwał od 16 października 1978 do 2 kwietnia 2005 roku. Główne tematy jego nauczania to: antropologia skoncentrowana na godności osoby ludzkiej, poszanowanie wolności i wartości życia oraz dialog ukierunkowany na budowanie pokoju i cywilizacji miłości. Biografia papieża spleta się z ważnymi wydarzeniami w historii. Jako młody człowiek był świadkiem okupacji niemieckiej. Początki jego posługi kapłańskiej przypadły na czas ustanawiania i wzmacniania dyktatury komunistycznej. Brał aktywny udział w przełomowym dla Kościoła rzymskokatolickiego Soborze Watykańskim II. Miał także nieoceniony wpływ na proces demokratycznych zmian we wschodniej Europie i upadek systemu komunistycznego. W setną rocznicę urodzin papieża Polaka Sejm RP ustanowił rok 2020 Rokiem Świętego Jana Pawła II. „Od Unii Lubelskiej do Unii Europejskiej” – tytuł prezentowanej wystawy – to słowa papieża wypowiedziane podczas spotkania z rodakami w Rzymie z okazji 25-lecia pontyfikatu, tuż przed referendum akcesyjnym w Polsce decydującym o jej przystąpieniu do Unii Europejskiej.

A widely recognized moral authority, thinker, philosopher and mystic, poet and actor, mountain enthusiast. A tireless pilgrim, who visited 132 countries and spoke seven languages fluently. A breaker of all stereotypes associated with his office – the first pope to visit a mosque, a synagogue, and a Lutheran church. His pontificate lasted from October 16, 1978 till April 2, 2005. The main subjects of his teachings are: anthropology focused on the dignity of the human person, respect for freedom, the value of life, and a dialogue aimed at building a civilization of love and peace. The Pope's biography is intertwined with important historical events. As a young man, he witnessed the German occupation of Poland. The beginnings of his priestly service coincided with the establishing and reinforcing of the communist dictatorship. He was actively involved in the proceedings of the Second Vatican Council, which was a seminal event for the Roman Catholic Church. He also had great impact on the process of democratic transformation in Eastern Europe and the fall of the communist system. On the 100th anniversary of Pope John Paul II's birthday, Polish parliament declared 2020 the Year of Saint John Paul II. The title of this exhibition – "From the Union of Lublin to the European Union" – is a quotation from the speech the Pope made on the 25th anniversary of his pontificate, during a meeting with the Polish pilgrims in Rome, just before the referendum which was to decide about Poland's accession to the European Union.

STAN WOJENNY MARTIAL LAW

General Jaruzelski ogłasza stan wojenny
General Jaruzelski announces the martial law

Stan wojenny wprowadzono 13 grudnia 1981 roku. Ogłosił to generał Wojciech Jaruzelski w porannym przemówieniu radiowo-telewizyjnym. W ten sposób reżim komunistyczny uderzył w NSZZ „Solidarność” i skupioną wokół związku opozycję, chcąc ratować upadający system komunistyczny. Stan wojenny został wprowadzony niezgodnie z Konstytucją PRL, na mocy uchwały Rady Państwa z 12 grudnia 1981 r. na wniosek Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego – tymczasowego, niekonstytucyjnego organu władzy, a faktycznie nadrzędnego wobec konstytucyjnych władz państwowych. Oprócz uchwały o wprowadzeniu stanu wojennego przyjęto dekrety o postępowaniu doraźnym, które przewidywały drakońskie kary za najmniejsze przewinienia. Na ulice polskich miast wyjechały czołgi, wiele osób aresztowano i internowano. Prześladowano polski Kościół katolicki wspierający opozycjonistów. Zakazano strajków, manifestacji i wszelkich akcji protestacyjnych. Wprowadzona została godzina milicyjna od 22.00 do 6.00. Setki zakładów zmilitaryzowano zapowiadając, że strajk w tych zakładach jest równy dezercji i grozi za to kara śmierci. Stan wojenny zawieszono 31 grudnia 1982 roku, a zniesiono 22 lipca 1983 roku. W trakcie jego trwania internowano łącznie 10 131 działaczy związanych z „Solidarnością”, a życie straciło około 40 osób, w tym 9 górników podczas pacyfikacji strajku.

The introduction of martial law was announced by General Wojciech Jaruzelski on December 13, 1981, during morning radio and television broadcasts. In this way, the communist regime attacked "Solidarność" and the affiliated opposition groups, attempting to save the collapsing system. The martial law was introduced at variance with the then-effective Constitution, pursuant to the resolution made on December 12, 1981, by the Polish Council of State, at the behest of the military council WRON – a provisional, unconstitutional governing body, which was in fact superior to the constitutional state authorities. Apart from the martial law resolution, decrees of provisional measures were also introduced, stipulating draconian punishments for minor offences. Polish army tanks entered the city streets all over Poland; many people were arrested and interned. The Polish Catholic Church, as an ally of the opposition, was persecuted. All strike actions, manifestations, and demonstrations were prohibited. A 10 p.m. – 6 a.m. curfew was introduced. Hundreds of workplaces were militarized: going on strike was declared tantamount to an act of desertion and punishable by death. The martial law was suspended on December 31, 1982, and on July 22, 1983, it was eventually lifted. In its course, 10,131 activists affiliated with "Solidarność" were interned, and 40 people lost their lives, including nine miners killed during the strike-breaking action at the "Wujek" coal mine.

Janusz Rucinski, w podziemnej drukarni w Lublinie
Janusz Rucinski at an underground printing house in Lublin

Stan wojenny, Warszawa, ze zbiorów Instytutu Pamięci Narodowej
Martial law, Warsaw, from the collection of Institute of National Remembrance

Stan wojenny, Warszawa, ze zbiorów Instytutu Pamięci Narodowej
Martial law, Warsaw, from the collection of Institute of National Remembrance

Stan wojenny, Lublin, fot. Jacek Mirosław
Martial law, Lublin, photo by Jacek Mirosław

Pogrzeb Grzegorza Przemyskiego, zakałowanego przez milicję, prowadził 19 maja 1983 ks. Jerzy Popiełuszko (na zdjęciu obejmuje Barbarę Sadowską, matkę Przemyskiego).
Rok później ks. Jerzy Popiełuszko został zamordowany przez funkcjonariuszy SB.
The funeral of Grzegorz Przemyski, who was tortured by the militia, celebrated in May 1983 by Fr. Jerzy Popiełuszko (on the photo, Fr. Popiełuszko is holding Barbara Sadowska, the mother of Przemyski).
A year later, Fr. Popiełuszko was killed by the communist Secret Service.

„SOLIDARNOŚĆ” DROGĄ DO WOLNOŚCI “SOLIDARITY” AS A ROAD TO FREEDOM

Demonstracja z wizerunkami ks. Jerzego popiełuszki, kapelana „Solidarności”, Warszawa 1986, ze zbiorów Instytutu Pamięci Narodowej
Demonstration with Protectors holding images of Fr. Jerzy Popiełuszko, chaplain of “Solidarity” Warsaw, 1986, from the collection of Institute of National Remembrance

Lech Wałęsa 1981, foto Jacek Mirosław
Lech Wałęsa 1981, photo by Jacek Mirosław

Pielgrzymka Jana Pawła II do Polski, Warszawa, 1979, ze zbiorów Instytutu Pamięci Narodowej
Pilgrimage of John Paul II to Poland, Warsaw, 1979, from the collection of Institute of National Remembrance

Strajk w Stoczni Gdańskiej im. Lenina, grudzień 1981, ze zbiorów Instytutu Pamięci Narodowej
Strike in Lenin Shipyard in Gdańsk, December, 1981, from the collection of Institute of National Remembrance

Ulica Gdańska w grudniu 1981, ze zbiorów Instytutu Pamięci Narodowej
Streets of Gdańsk, December, 1981, from the collection of Institute of National Remembrance

Działacze KPN przed wyborami do Sejmu i Senatu, Lublin 1989, ze zbiorów Instytutu Pamięci Narodowej
Activists of the KPN party before the parliament elections, Lublin, 1989 from the collection of Institute of National Remembrance

Fala strajków w lecie 1980 r. doprowadziła do powstania „Solidarności” – pierwszej w krajach komunistycznych legalnej i niezależnej od władz organizacji związkowej. Na jej czele stanął Lech Wałęsa, przywódca strajku w Stoczni Gdańskiej, późniejszy (1983) laureat Pokojowej Nagrody Nobla. Wkrótce związek zrzeszał niemal 10 mln członków i stał się potężnym ruchem społecznym w obronie wolności i prawdy. Pocucie wspólnoty i siły zrodziły w Polakach pielgrzymki do ojczyzny (od 1979) papieża św. Jana Pawła II i jego homilie wygłaszane do tysięcznych tłumów. Zapał i odwaga doprowadziły do utworzenia alternatywnych struktur i instytucji, które przetrwały stan wojenny (1981–1983) wprowadzony przez władze w celu zgniecenia oporu. Nadal jednak drukowano tysiące informacyjnych pism podziemnych i zakazanych książek odkłamujących historię a w kościołach odbywały się spektakle i wystawy twórców wykreślonych przez cenzurę. Przygotowywano programy reform i prowadzono działalność charytatywną. System komunistyczny bronił swojej pozycji fałszywą propagandą i dotkliwymi represjami. Tysiące ludzi trafiło do więzień i miejsc internowania, straciło pracę, zostało zmuszonych do emigracji. Ponad sto osób straciło życie, wśród nich kapelan „Solidarności” ks. św. Jerzy Popiełuszko, brutalnie zamordowany przez funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa. Dzięki podziemnej działalności opozycja zbudowała swoje struktury i zyskała ogromne poparcie społeczne, co pozwoliło jej podjąć w latach 1988–1989 trudną grę polityczną o władzę.

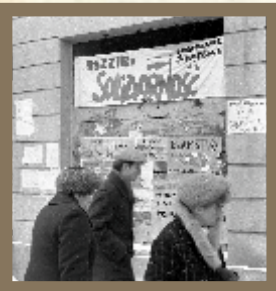
The wave of strike action in the summer of 1980 led to the inception of “Solidarity” – the first ever independent trade union within the Warsaw Pact recognized by the state government. With Lech Wałęsa – leader of the Gdańsk Shipyard strike (1983) and the future Nobel Peace Laureate – at the helm, the union soon grew in numbers, reaching almost 10 million members and becoming a powerful social movement acting in defense of freedom and truth. The sense of community and strength were instilled in Poles as a result of Pope John Paul II’s pilgrimages (starting in 1979), during which he delivered his influential homilies addressing crowds of the faithful. People’s enthusiasm and courage led to the creation of alternative structures and institutions, which survived the martial law (1981-1983) introduced by the state authorities to quell the opposition. Despite the communist efforts, underground press and banned history books continued to be published, and plays and exhibitions of artists censored by the state continued to be staged in churches; a reform plan was being drafted and charity actions were organized. The authorities defended their position by spreading false propaganda and acute repressions. Thousands of people were imprisoned, interned, fired from their jobs, or forced into exile. Over a hundred people lost their lives, including Fr. Jerzy Popiełuszko, chaplain of “Solidarity”, brutally murdered by agents of the Security Service. Thanks to its underground activity, the opposition managed to build its structures and gain widespread support of the people, which allowed it to participate in the difficult struggle for power between 1988 and 1989.

POLSKA W UNII EUROPEJSKIEJ

POLAND IN THE EUROPEAN UNION

Pierwsze plenarne posiedzenie „Okragłego Stołu” 1989, ze zbiorów Instytutu Pamięci Narodowej
Plenary meeting of The Round Table, 1989, from the collection of Institute of National Remembrance

Wybory 1989 r. fot. Jacek Mirosław
Parliamentary elections, 1989 photo by Jacek Mirosław

Posiedzenie Okragłego Stołu. Od lewej gen. C. Kiszczak, M. Hołdakowski, L. Miller, A. Kwaśniewski, N. Aleksiewicz
Round Table Talks. From left gen. C. Kiszczak, M. Hołdakowski, L. Miller, A. Kwaśniewski, N. Aleksiewicz
from the collection of Institute of National Remembrance

Świdnica, jednostki Armii Radzieckiej opuszczają miasto
Swidnica, Russian Army troops leaving the city

Obalenie muru berlińskiego 1989
Fall of the Berlin Wall, 1989

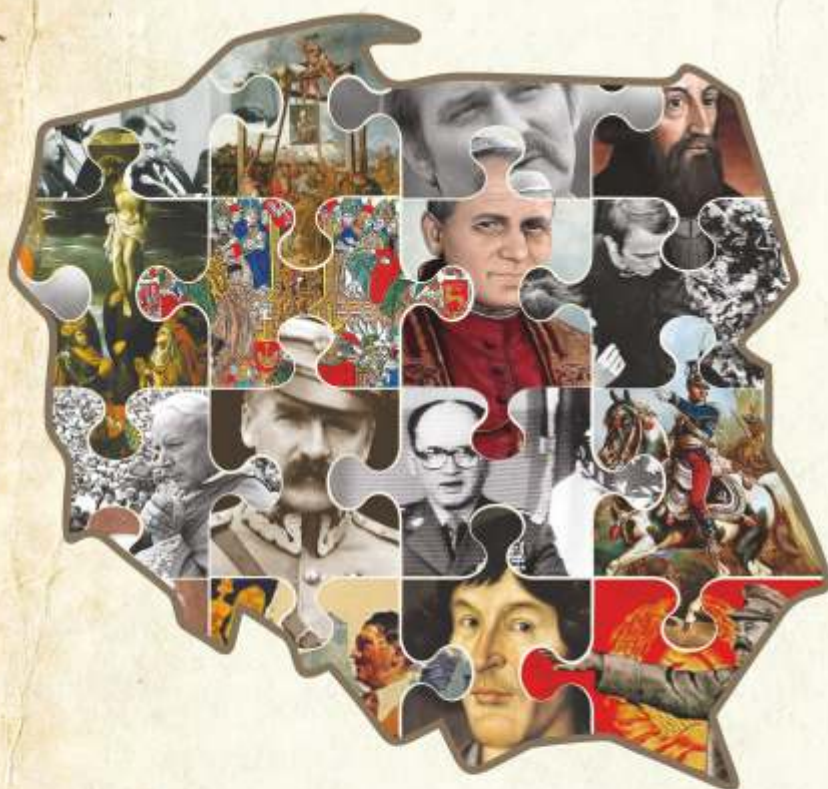

Flagi Unii Europejskiej
European union flags

Pod koniec lat 80. przez Europę Wschodnią przetoczyła się pokojowa rewolucja (zwana Jesienią Narodów), która doprowadziła do rozpadu coraz słabszego gospodarczo komunistycznego reżimu w państwach pozostających pod kontrolą Moskwy. Jesienią 1989 runął mur berliński. W opinii publicznej na całym świecie fakt ten stał się symbolem upadku komunizmu. Proces ten rozpoczął się wcześniej w Polsce. Wstępem do przemian były obrady Okrągłego Stołu, czyli przedstawiciele władz i środowisk opozycyjnych, na temat kształtu państwa. 4 czerwca 1989 odbyły się częściowo demokratyczne wybory do parlamentu, będące w praktyce plebiscytem, w których opozycja odniosła zdecydowane zwycięstwo. Klęska wyborcza komunistów w Polsce była pierwszym dotkliwym wyłomem w systemie totalitarnych rządów w państwach wschodnich. Konsekwencją tych wyborów było powołanie pierwszego w całym bloku sowieckim rządu kierowanego przez przedstawiciela opozycji. Po 1989 r. Polska stopniowo odzyskiwała suwerenność: w 1993 jej terytorium opuścił ostatni sowiecki żołnierz, a w 1999 została członkiem układu wojskowego NATO (Sojuszu Północnoatlantyckiego). Wcześniej (1994) podjęto starania o członkostwo w Unii Europejskiej. W czerwcu 2003 r. większość Polaków opowiedziała się w referendum za wejściem Polski do wspólnoty unijnej, które nastąpiło 1 maja 2004.

The late 1980s saw the peaceful revolution (known as the Autumn of Nations) spread across Eastern Europe, which led to the disintegration of the economically weaker communist regime in the Warsaw Pact countries. In the autumn of 1989, the Berlin Wall fell. In the public consciousness, this fact became a symbol of the fall of communism. In Poland, that process started earlier. What acted as a preface to the changes that followed was the Polish Round Table Talks that involved the then state authorities and the representatives of the opposition who negotiated the shape of the country to come. On 4 June 1989, the first Polish – partially – democratic parliamentary elections (in practice, a plebiscite) took place, granting the opposition a landslide victory. The electoral defeat of the communists in Poland marked the first acute blow to the totalitarian system of governance in Eastern European states. As a consequence, the first opposition-led government in the Soviet bloc came into power. After 1989, Poland was gradually re-gaining its sovereignty: the last Russian soldier left the territory of Poland in 1993, while in 1999 Poland became a NATO member state. Earlier – in 1994, Poland initiated the EU accession procedures. In June 2003, the majority of Poles voted in favour of the Polish EU membership, which eventually happened on 1 May 2004.

OD UNII LUBELSKIEJ DO UNII EUROPEJSKIEJ FROM THE UNION OF LUBLIN TO THE EUROPEAN UNION

Naród i państwo polskie istnieją od ponad tysiąca lat. Jest to tysiąc lat walki w obronie Zachodu przed najeźdźcami, których celem było zniszczenie chrześcijańskiej Europy i tysiąc lat walki z europejskimi sąsiadami w obronie własnej wolności. Jest to zarazem tysiąc lat współtworzenia europejskiej kultury, nauki, myśli politycznej, sztuki i religii. Żeby zrozumieć Polskę, trzeba sobie uświadomić, że chrzest Mieszka w 966 roku wycisnął piętno na całej historii państwa, na kulturze narodowej i na nieustępliwym waleczności Polaków – przywódców, mędrców, odkrywców, żołnierzy i powstańców. Chrześcijańska Polska była zawsze gościnna i tolerancyjna, w czasach prześladowań religijnych dawała schronienie wolnomyślicielom i innowiercom z całej Europy. Historia Polski to mozaika triumfu i męczeństwa, potęgi i dramatycznej walki o przetrwanie. Niezmiennym i charakterystycznym motywem tej dynamicznej historii jest świadoma, zdecydowana i twórcza przynależność do świata łacińskiego – do cywilizacji ludzi wolnych.

The Polish nation and state have been in existence for over a thousand years. In those one thousand years, Poland defended the West against invaders aiming to destroy Christian Europe, and, at the same time, fought with its European neighbors in defense its own freedom. In those one thousand years, Poland has also been contributing to the creation of European culture, science, political thought, art, and religion. In order to understand Poland, it needs to be realized that the baptism of Mieszko I, which took place in 966, left a permanent mark on the country's history, national culture, as well as Polish people's – the leaders, intellectuals, discoverers, soldiers, and insurgents – relentlessness and bravery. Christian Poland was always open and tolerant, giving shelter to freethinkers and dissenters fleeing other European states in times of religious persecution. The history of Poland is a mosaic of moments of triumph and martyrdom, moments of great power and dramatic fight for its national survival. Yet, regardless of those dynamic changes, Poland's history is also characterized by an unchanging and characteristic feature: a conscious, deliberate, and creative belonging to the Latin world – the civilization of free people.

Projekt został dofinansowany przez Polską Fundację Narodową

Projekt zrealizowano we współpracy z:

- Muzeum Niepodległości w Warszawie
- Zamkiem Królewskim w Warszawie
- Muzeum Narodowym w Warszawie
- Muzeum Narodowym w Lublinie
- Instytutem Pamięci Narodowej, oddział w Lublinie
- Wigierskim Aetopagium Nowej Ewangelizacji
- Fundacją Wigry PRO

The project has been co-financed by The Polish National Foundation

The project has been organized with support from:

- Museum of Independence, Warsaw
- The Royal Castle in Warsaw – Museum
- National Museum in Warsaw
- National Museum in Lublin
- Institute of National Remembrance, Branch in Lublin
- Wigry Aetopagus of New Evangelization
- Wigry PRO Foundation